

ADU

Nr. 26.

30. Juuni 1923.

R. KIVIT

LAENA MULLE KANNELT, VANEMUINE!

DAAMIDE TUALETTIDE SPETSIAAL-ÄRI

HAAPSALUS, KARJA T. 3. **J. SAAR** NAROOVA - JÕESUUS,
MEREKÜLA TÄNAV 32.

TALLINNAS, NARVA MAANTEE NR. 19.

ALATI SUURES VALIKUS ELEGANTSSED VIIMASTE
MOODIDE JÄRELE VALMISTATUD DAAMIDE KLEIDID,
KOSTÜÜMID, MANTLID, PLUUSID JNE.

VALMIS JA TELLIMISTE JÄRELE, TÖÖ OSAVATE MEISTRITE JÄREL-
VALVEL, KIIRE JA KORRALIK. HINNAD VÄLJASPOOL VÕISTLUST.

O/ü. Keemia laboratoorium

Kontor ja
W a b r i k

W. Roosikr. t. 8.
Kõnetraat 569.

Saadused müügil üle kogu EESTI wastawates müügikohtades.
Kroonitud I. auhinnaga — suure kuldaurahaga.

Nõudke igalpool:

Jõurohud:

Ferratol-Remedia, Haematogen-Remedia,
Seemnemahl-Remedia.

Kõhurohud:

Kõhu- ehk seedimispulber Remedia, Jer-
nes-Testament-Remedia.

Jooksjarohud pealehõõrumiseks:

Remedia-Ankur-EksPELLER, kahekordne, Opo-
deldok-Remedia.

Hambavahendid:

Hambatilgad Remedia, hambaeleksiir Re-
media, hambakreem „Odontine“-Remedia,
hambapulber Remedia.

Juuste kasvatamise ja alalhoidmise abinõud:

Pinipon-Remedia, Vegetal-Remedia, kõõma-
rohi Remedia, Hiina wesi Remedia, Briolin-
Remedia, juukseõli Remedia, Briljaantin
Remedia, Fixator-Remedia, wuntsipumat
Hongrois.

Kui soovite tõesti wastutusega head kaupa saada, siis on teil tarwis nõuda „Remedia“ tooteid.

Iluduse ja naha wärskuse alalhoid- mise abinõud:

Metamorphosa-Remedia, Gold-kreem „Reme-
dia“, lanoliinkreem Remedia, Kaloderma ehk
Frigoderma-Remedia, Combella-Remedia,
iluduskreem, iluduspuuder, Remedia näo-
puuder „Ideal“, higipuuder Remedia,
Glycerin-velours-Remedia, tualett-äädikas,
boorvaseliin Remedia, konnaasilma- ja soola-
tütika wedelik.

Remedia kõlniweed:

Kõlniwesi, kolmekordne, (Eau de Cologne
triple à la Johann Maria Farina), Lille-kõlni-
weed. Eau de Cologne aux fleurs Remedia-
Lõhnaõlid (odõõrid), lille-lõhnaõlid (Blüten-
öle).

Majapidamise tooted:

Vanillin-suhkur, kompweki-, kondiitri-, limo-
naadi- ja likööriessentsid, suhkru-siirupid,
prussaka surm, putuka surm, lutika surm
Remedia, vaseliin-Remedia, veesaapamääre,
õmblusmasina- ja jalgrattaõli, kontoriliim.

AGU

KIRJANDUSE, KUNSTI JA KULTUURI AJAKIRI

1. JAANUARIST 1. JUULINI
1923. A.

TOIMETAJA ED. HUBEL

VÄLJAANDJA TALLINNA EESTI KIRJASTUS-ÜHISUS

Tallinna Eesti Kirjastus-Ühisuse trükikoda. Pikk tän. 2.

Sisu.

Juhtkirjad:

	Ajakirja nr.
Uue ajakirja ülesannetest. Ed. Hubel	1
Kus on vaenlane? Ed. Hubel	2
Kieseliada. Ed. Hubel	3
Kas jälle sõda?	4
„Terve vaim terves kehas.“ Ed. Hubel	5
Käärimine Euroopa südames. J.	6
Kahtlused.	7
Iseseisvuse püha puhul. 24. II. 1923	8
Usuõpetuse poolehoidjate võidu puhul	9
Suurtest ja väikestest tõdedest, usust, usutunnistustest, kirikust ja ketseritest	10
Suure valingu eel	11
„Kaitsetolli“ süsteem kultuuri alal	12
Pühade soov ilmaliku poolt	13
Saksamaa osa Euroopa poliitikas. —o—	13
Noorsugu ja rahvusaade	15
Üks nüüdisaja muinasjutt	16
Enam lõbustusi!	17
Kunst ja sport. R.	18
Parlamentarismi surmakell?	19
Fascism	19

Romaanid:

Linnateekond. Katkend Aleksis Kivi romaanist „Seitse venda.“ Fr. Tuglase tõlge	1
Ararat. Arnold Ulitz. Tõlkinud M. S.	1—21
Lord Nelsoni viimane armastus. H. Schumacher. Tõlk. E. J.	22—25 (Järgneb)
Islandi kalurid. Katke Pierre Loti meisterteosest. Tõlk. Peet Vallak	26

Novellid ja jutud:

Üldine tõmbevõim. Jaan Lintrop	1
Tee surnuaiale. Thomas Mann. Tõlk. M. Under	1
Kanamunad. Georg Ruseleri muinasjutt. Tõlkinud I. M.	1
Esimene sõnum. K. Kider-Soar	1
Tantsija. J. Mändmets	2
Kaputsiinlaste kodukäija. Eugène Montfort. Tõlkinud J. Audova	2
Issand Jeesus ja teerõõvlid. K. P. Tetmajer. Tõlk. G. M.	3
Jumala õnnistus. A. Tammann	3
Heategija. Stefan Grossmann. Tõlk. M. S.	3
Nureddin. Karl Heckel. Tõlk. M. S.	3
Tüli. Juhan Jaik	4
Haigemaja. Redik Soar	4
Surematu madrats. Victor Ottmann. Tõlk. M. S.	4
Pahandus. V. Polenz	4
Kuusiku-papa hundipüüdmine. Tiituse järele Soome keelest L. L.	4
Pärandusega tädi. „Jugendist“ J. R.	4
Meremees Jakob. Matija Lisicar	5
Tiigrijutud. J. V. Jensen. Tõlk. J. R.	5
Sügistorm. Redik Soar	6
Väikelinn. Richard Roht	6—7
Ühe poisu reisilugu. J. P.	6
Mu naaber Jacques. Emile Zola. Tõlk. O. Treu	7
Piinaja. A. de Hoyos y Virenti järele A. K.	7
Nimetud surnud. Joosep Rothi järele —ga—	7
Püha neitsi kingitus. André Theuriet. Tõlk. Bohême	8

Ajakirja nr.

Kass või sees. Charles-Louis Philippe	8
Huntide röövkäik. Sven Hedin. Tõlk. A. K.	8
Vasikatapja. Peet Vallak	9
Skizze ühe perekonna saatusest. Sophia Vardi	9
Chabet-el-Akhra. K. Rumor	10
Habemeajaja juures. Pierre Hamp. Tõlk. M. S.	10
Muinasjutt kuldsest õunapuust. Karl Skalbe. Tõlk. M. Pukits	10
Diabolo. Dressler. Tõlk. —rb.	10
Läinud. R. Leht	10
Muinasmaa. Hanns Heinz Evers. Tõlk. E. J.	11
Püha Katariina Steenast. Selma Lagerlöf. Tõlk. J. N.-V.	11
Kui õhetab hommiktaevas. Jüri Klaos	11
Enne armulauale minekut. Eva Jõesaar	12
Keldertoas. S. L. Perets. Juudi keelest E. Sh.	12
Elektri abii. Maurice Dekobra. Tõlk. M. S.	12
Suremise saar. Georg Hirschfeldt. Tõlk. H. P.	13
Üli-inimene. Alpo Teräs. Tõlk. J. Kärmas	14
Imelik eit. Mart Raud	15
Rits. Otto Ernst. Tõlk. H. K.	16
Lõpp. Fr. Boutet. Tõlk. —rb.	16
Koplis. R. Leht	16
Fränk Seliga ja armas Jumal. Kazimir Przewa-Tetmajer. Tõlk. J. M.	17
Vaige tütarlaps. Hanns Heinz Evers. Tõlk. E. J.	17
Valimise lehed. Äni Raudoja	18
Kuidas abiõpetaja praosti tütre sai. Selma Lagerlöf. Tõlk. J. M.	18
Kelner. P. Rosenhayn. Tõlk. —rb.	18
Kuld. Louis Merlet. Tõlk. —rb.	19
Neegri päev. René Maran. Tõlk. R.	19
Lugu viimse päeva pasunast. H. G. Wells. Tõlk. M. S.	20
Juhtumine Hamburis. Hanns Heinz Evers järele L.	21
Armastus ja leib. A. Strindbergi järele J. K.	22
Rikaste meeste lõbusõit. Mark Twain	22
Isa sõna pärast. Peter Rosegger. Tõlk. E. J.	23
Auleegioni rist. Henri Barbusse. Tõlk. M. S.	23
Kättemaks. P. Rosenhayn. Tõlk. —rb.	23
Pisarateingel. Walt Whitman	24
Kuidas ma käitel käima hakkasin. Hermann Harry Schmits. Tõlk. A. K.	25
Austrid. A. Tshehovi järele M.	26

Luuletused:

Merimehe mõrsja laulab. Arthur Turner	1
Äikese õõ. Jaan Kärner	2
Mälestus. Merila	5
Päikese lemmik. Juhan Jaik	6
Tõlked Rabindranath Tagorest. H-a	7
Luuletused proosas. J. S. Turgenjevi järele H-a	12
Mõned armastuslaulud Rabindranath Tagorelt. Eestist. H-a	13
Muistne kõrts. A. Köögerdal	14
Eleegia. Mart Raud	15
Fantaasia. Myosotis	15
Eleegia. Juhan Jaik	16
Mägi-idüll. Heinrich Heine. Tõlk. J. Kärner	20
Mõned proosaluuletused Cäsar Fleischlenilt. Tõlk. H-a	25
Suveõõl. Mart Raud	26
Kolm luuletust. R. Tagore. Tõlk. H. Rebane	26
Mis on luuletar? P. Altenberg	26
Eesti püha. L. Raudkepp	26

Teaduslikud kirjatükid:

	Ajakirja nr.
Jeesuse lapsepõli ja noorus. Ernest Renan. Tõlk. O. T—n	1
Mädanemine ja roiskumine. Dr. med. A. Valdes	2
Magamine ja eluiga. Dr. Wilhelm Ahrensi järele —wa	3
Ideaalmaterialism. E. T—nn	3
Sport ja intelligents. J. Audova	5
Muinasjutuline reis inimese veres. Dr. Fritz Kahni järele	6
Eelilma tank	7
Uuest hingeteadusest. Rolf Gardineri järele	8
Meie kuu. Dr. M. Wilhelm Meyeri järele	9
Röntgeni teene teaduses. Prof. dr. Gustav Mie järele	10
Nikolaus Kopernikus	11
Edward Jenner	11
Ernest Renan	13
Jeesuse surm. Ernest Renani järele	13
Jaapani rahvakool. Serishevi järele J. Vahtkerl	14
Pinguinide linnas. A. Kracup Nielsen. Tõlk. M. S.	15
Mitmesuguste rahvaste joogid. Eestist. Kaak	15
Metapsüühika. E. Gernin-Dirkenau järele	15
Tut-Ankh-Amon.	17
Kui palju on keeli?	17
Raha mitmesuguste rahvaste juures	17
Maitseained ja maitsemise keemia. Ainete K. M.	18
Kui suured on tähed? Prof. dr. Kirchberger. Tõlk. H. K.	18
Võitlus Tshoma-Lungma, maakera kõrgema mäeharja pärast. Walter Fiaig. Tõlk. J. M. 19, 21, 22, 24, 25 (Järgneb).	18
Surnud linn Hara-Hoto	20
Tunnistused normannide ameerikareisidest. Prof. dr. R. Hennigi järele —li	21
Suggestiooni mõju haiguste peale. Dr. Oskar Brohnowi järele	21
Abielu ja vabaarmastus. Prof. dr. E. von Düringi järele	21
Mõnda Einsteini relativiteedi-teooriast. G. O.	23
Steinachi noorenduskatsetest. G. O.	23
Lihavõtte saar. T. Kelleni järele —li	24
Maastikud Skandinaaviast	26

Ajaloolised kirjatükid ja dokumendid:

Nõiaprotsessid. Maurice Garçon'i järele	5, 6
Keiser Aleksander II kurblooline romaan. Maurice Paléologue. Tõlk. J. A.	7—15
Kuidas inglased Kuresaare linna okkupeerisid. —el	8
Eesti rahva muuseum uues kodus. A. T.	11
65 aasta eest oli Mahtra sõda. M. Martna	12
Meie esiisade pärandus. M. Martna	14
Lenin	16
Kultuuri õitseag Peruus. M. Errel	16
Ludvig XVI põgenemine. Hans Freimark'i järele E. J.	19—20
Eesti näituste arenemiskäik.	22
Dr. K. A. Hermann'i päevaraamat.	23—26
Seitsmesaja aasta eest. Tallinna piiramine 1223. aastal	25
Eesti laulupidude tähtsus meie rahva arenemiskäigus. H. P.	23
Salakohus Kuresaare lossis ja kapitulatsioon 1710. a. J. P—l.	26
Hispaania kultuurajaloost XV aastas. Fernan Gomez de Cibdá-Real'i kolm kirja	26

Kirjandus:

Sándor Petöfi. P. Olak	2
Karl Eduard Sööt. A. Jürgenstein	2

	Ajakirja nr.
Meie „raamita“ kirjandusloost. H. Raudsepp	3
Arvustus. J. E. Meigas: Ahelatekandjad. T	5
A. H. Tammsaare: Kõrboja peremees. M. S.	8
Lilli Suburg ilukirjanikuna. Arni Raudoja	9
Aino. Alma Ostra. H. P.	9
Maarahva laulik. Hugo Raudsepp	10
Martin Lipp. A. R-se	11
Minu vaidluskiri Johannes Aavikule. Henrik Visnapuu	11, 12, 14, 15
Noor-Ameerika liikumine. Ainete R.	14
Võrdlused Eesti rahvalauludes. N. Tann	17
Maailma kirjanduse ajaloo väljaandmine. A. R-se	17
Kriminaalromaanist. H. R.	18
Georg Brandes. Prof. A. N. Tshumakof	21
Stiili ja sisu asjus. Vastuseks Henrik Visnapuule. Joh. Aavik	21
Kui päike ei tõusnud. Prantsuse uueast jutu- kirjandusest	22
Uuem kirjandus: Mark Twain „Tom Sawyeri juhtumised.“ Miguel de Cervantes „Don Quijote La Manchast.“ Selma Lagerlöf „Vagajutud Kristusest.“ Joonathan Swift „Gulliveri reisid Lillipudimaale ja Brobdingnaagi.“ A. Tammann „Eesti üldised laulupidud XIX aastasajal.“	22
Ühe Eesti naisluuletaja 60 a. sünnipäeva puhul. H. P.	24
„Jüri Vilms.“ A. Tammann	25

Kunst:

Balder Tomasberg. Alfr. Vaga	5
Uus tants. Hanns Derstroff	12
Kustunud täht. Sarah Bernhardt'i surma puhul M. S.	15
Hans Laipman. Alfr. Vaga	19
Näited Soome kunstist: Oki Räisänen	21
Ilu looduses. Prof. dr. Janson'i järele —li.	26

Majandus ja tehnika:

Kui palju raha peaks riigis olema? K. Kotsar Päevapilt.	2
Moskva börsed. Georg Popoff'i järele	7
Merealune raudtee. Ainete K. M.	16
Kõige suurem tubakatehas Eestis	18
Kõikumata hinna moodust. K. Kotsar	22
Eesti majandus sõnas ja pildis. Tallinna Krediit-Pank, A.-S.	23
Tarvitajateühisus „Oma“ 10 aastat, 1913. a. kuni 1923. a.	24
Eesti Pank	25

Kirjeldused:

Päevad Veneetsias. Paul Olak	1
--	---

Vested:

Eesti süda. M. J. Eisen	15
Mootjad	16
Ei tea. M. J. Eisen	17
Eesmärgid õpetavad. M. J. Eisen	21
Mõtted. Valinud —ik	25
Sõnade kuningas. M. J. Eisen	23

Mõndasugust:

numbrites: 2—5, 7—8, 10—18, 21—26.

Nali:

numbrites: 2—10, 13—16, 18—19, 21—22, 25—26.

Soovitab:

Suhkrut, jahu, riisi,
 manna, kakaod ja
 teisi koloniaalkaupe.
 Hiinast importeeritud
 kõrges headuses,
 aromaatilist

teed

Nõudke originaal pakkides
 kaitsemärgiga

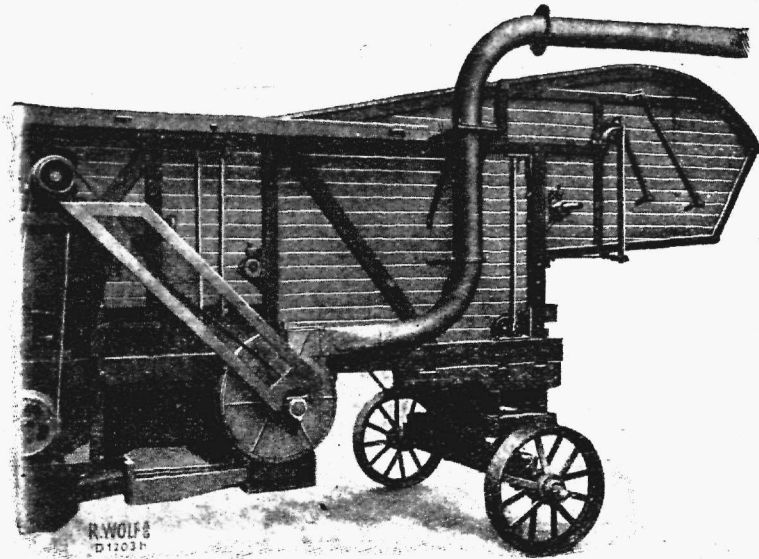
KAUBANDUSKONTOR

G. F. BELJAGIN

VANATURG 1

KÖNETR. 481

Suur kuld-auraha kaubandus-tööstus-näitusel
 1923. a. saadud.

R. WOLF'I LOKOMOBIIID

seisvad, veetavad ja isesõitjad 3—800 PS patent, küllastatud ja ülekuumendatud auruga kõiksuguse tööstuse ja põllumajanduse otstarbeks

R. WOLF'I rehepeksumasinad

3—20 PS 4- ja 5-kordse tuulepuhastusega on meie maa nõuetele vastavalt ehitatud, sellepärast nõuavad neid praegusel ajal kõik põllumehed ja töösturid

WEIPERT'I gööpliga rehepeksumasinad

on põllumeeste poolt väga otsitud

HEILIGENBEIL'I sahad

on ainsad, millega meie suur- ja väikepõllupidajad rahul on

MASSEY-HARRIS

Originaal Ameerika, Viking Rootsi ja „Hava“ süsteem Deering vilja- ja heinaniidumasinad on kerged ja vastupidavad

DWF kuulilaagrid ja teraskuulid

Alaline suur ladu: Footsi ja Saksa koorelahutajates, raua terases, plekkides, katuse- ja seinapappides, katusetõrvas, põllutöö-, raua-, puutööstuse ja teistes masinates. ehitusmaterjalides, kõiksugu teras- ja rauakaupades, käsitööriistades, masinarihmades, masina-, tsilindri-, koorelahutaja- ja teistes õlides jne.

Sahateri, naelu ja vankriasse valmistatakse omas vabrikus

————— Kaupmeestele kõige kasulikum sisseostukoht —————

PEAESITAJA EESTIS

A.-S.W. SCHNEIDER & K^o

TALLINNAS, ESTOONIA PUIESTEE NR. 19

TARTUS ABIMASINATEKAUPLUS, HOLMI TÄNAV NR. 4

A. BERG.

HARJU TÄN. Nr. 30.
TALLINNAS.

Moodi-, pudu- ja
peenikesed nahk-
kaubad suures
∴ valikus. ∴

Tallinna katusepapivabrik

Peakontor: Merepuiestee 12. Kõnetr. 13-40.

Müüb võistlemata headuses:

priima asfalt kaltsukatusepappi,
Riia katuselakki,
asfaltpigi,
kivisöetõrva,
asfaltmasteksi,
karbolineumi,
papinaelu,
ehitusnaelu
ja muid ehitusmaterjale

odavate hindadega.

Saadused auhindadega kroonitud.

Nõudke hinnakirju!

Tallinn, Narva maantee nr. 19

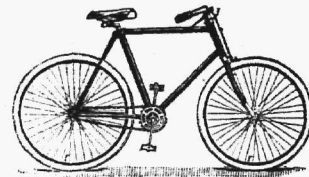
— Kõnetraadid 5-59 ja 23-00 —

**Spordi- ja mänguabinõude-
kauplus**

„Spordiait“

s o o v i t a b

mõõdukate hindadega igasu-
guseid kerge-, raske- ja tali-
spordi tarbeid ning võimlemise
abinõusid parematest kodumaa
— ja väljamaa tehastest. —

Kuulsad jalgrattad

Naumann, Mars ja teised.

Õmblusmasinad

Naumann, Pfaff, Westa Clara ja t.

Kudumismasinad Gloriosa.

Koorelahutajad.

Põllutöomasinad ja osad.

Õmblusmasinad läinud aastal põllum.
näitusel kõige kõrgema auhinnaga kroo-
niud.

Kr. Saar & Ko

Tallinnas, Tartus, Rakveres ja Jõhvis.

Ühistegeliste asutuste keskpank EESTI RAHVAPANK

Tallinn, S. Karja tän. (oma maja) nr. 19. Kõnetr. 202

Toimetab kõiki pangaoperatsioone.

Võtab raha hoiule ja maksab ühistegelistele asutustele 10% võrra rohkem, kui nad ise hoiusummade
- - - eest maksavad. - - -

Korraldab asunikkudele ja kalameestele laenu andmist riiklistest summadest.

Korrespondendid kodumaal igas linnas ja alevikus.

Juhatus.

Eestimaa Tööst. & Kaubanduse Pank A.-S.

Peakontor: Tallinnas, Suur Karja tänav nr. 7.

Jaoskonnad: Haapsalus, Narvas, Pärnus, Rakveres, Tartus, Valgas ja Viljandis.

Telegrammi-aadress: „Industriebank“.

Aktiikapitaal: Emk. 200.000.000. Tagavarakapitaali: Emk. 100.000.000.

Pank toimetab kõiksuguseid pangaoperatsioone sise- ja väljamaal.

ED. MÖLLERSON'I

RAUDVOODI- JA TRAAVÕRGU-
TÖÖSTUS TALLINNAS

KOPLI TÄN. 10

SOOVITAB

KÕNETR. 26-70

TEATUD HEADUSES

TEATUD HEADUSES

RAUDVOODID

JA

TRAAVÕRKE

1923. AASTAL TÖÖSTUS-KAUBANDUSNÄITUSEL KULDAURAHAGA
KROONITUD

SHOKOLAAD

Lowé

NAPOLITEN

Hüüavad lauljad hõe!
„Tervitus sulle, Sasõe!”

Rõkkaval rinnal hõe!
Hüütakse vastu lauljate reas:
Tervitus sulle, Sasõe!
Suurim shokolaadide seas.

Shokolaadi-
ja kompveki-
tehas

„Sasõe”

Sasõe

Narva tänav 32, Tallinnas.

Saapaid, kingi,
sandaale, kalosse

soovitan heas valikus

M. Dubas

Jaani tän. 6, Tallinnas. Kõnetr. 22-19.

Kõige vastupidavamaid jalanõusid omandate

Joh. Salme saapaarist

Tallinnas, Hobusepea tän. 12.

Valmistatakse omas töös-
tuses kõige uuemate Pa-
riisi moelehtede järele
naiste, meeste ja laste
:: jalanõusid. ::

Max Johannson

Rätsepmeister
Peeterburist

Teatan oma austatud tellijatele, et olen saanud
rohkel arvul suveülikonna- ja palituriideid.

Austusega!

Max Johannson,

Tallinn, Lühikejalg 6.

Köösel ja Kötsi saapakauplus

Müürivahe tän. nr. 9 ja
Vana-Kalamaja tän. 26.

Kevadehooajaks

suur valik

voistlemata odav. hind. jalanõusid

Sandaalid, valged ja värvil-
sed kingad, saapad mees-
tele, naistele ja lastele.

IBACH PIANOS
BARMEN
NEUERWEG 38-42

Asutatud 1873. aastal.

EUGEN BRANDT'i

muusikariistade kauplus

Tallinn, Pikk tän. 29

Postkast 91

soovitab kõige suuremast ja täielikumast nootideladust Eestis noote, igasugust muusikakirjandust, samuti ka kõige paremini väljatöötatud:

**VIULID, TSELLOSID, MANDOLIINISID,
GITARRISID, BALALAIKAID.**

Puust ja metallist **PUHKPILLID**: nagu flööted, klarnetid, kornetid, metsasarved, tenorsarved, baritonid, bassid, tuubad, trummid, tamburiinid jne.

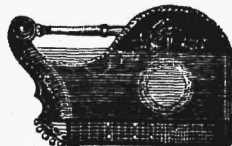
Muusikariistade-tarbed, alati värsked keeled I-a headuses.

Järgmiste ilmakuulsate firmade ainuesitus Eestis:

Rud. Ibach & Sohn, Barmen, Römhildt, Weimar,
tõsine pärl klaveriehituse kunstis, võistluseta kõige peenemalt välja töötatud.

Vähised tellimised täidetakse korralikult ja kiirelt, mitte ladus olevad kirjutatakse soovi peale välja.

Järelepärimistele palutakse postikulu vastuse tarvis juure lisada.

Põhja Pank

A.-S.

Tallinnas, S. Karja tän. 20, omas majas.

OSAKONNAD:
Tartus, Viljandis,
Võrus, Abja-Palu-
ojal ja Türi-Allikul.

Korrespondendid kõigis kodumaa kui ka kõigis suuremates linnades väljamaal. -- Telegrammi-aadress: „Põhjapank“.

Pank võtab raha hoivule, annab välja laenusid, ostab ja müüb väljamaa raha ja toimetab kõikisugu pangaoperatsioone kodu- ja väljamaal.

KIRJANDUSE,
KUNSTI JA
KULTUURI
AJAKIRI

TOIMETAJA
ED. HUBEL
VÄLJAANDJA
TALL. EESTI
KIRJ.-ÜHISUS

ILMUB IGA NÄDAL

I AASTAKÄIK

TOIMETUS JA TALITUS TALLINNAS, PIKK TÄNAV 2

TOIMETAJA KÕNETUNNID ÄRIPÄEVIL 1-2

EESTI LAULUPIDUDE TÄHTSUS MEIE RAHVA ARENEMISKÄIGUS.

LAULUPIDULASTELE TERVITUSEKS.

Meie rahva praegusele põlvele on õnneks antud ja palgaks pandud aegu läbi elada ja isel selles kaasa tegutseda, mida meie rahvasugu oma tuhandete aastate kestvusel veel iganes pole näinud, neid oma täiuses ei aimatagi suutnud. Viimasel poolel aastakümnel oleme võinud pidutseda üht suurt sündmust teise järele Eesti iseseisvaks saamise käigus. Nüüd on meil ees uus suur ja laiaulatusline sündmus: iseseisva Eesti esimene laulupidu.

Selle pidamise puhul on tema õigeks hindamiseks õieti tarviline silma saata tagasi ja tuletada meele amuseid aegu, nimelt seniseid laulupidusid. Sest hoopis enam kui muud Eesti iseseisvuse aja nähtused, põhjendab laulupidu omataoliste eelsammude peale. Eesti laulupidude ajalugu on otse lahutamatu osa

meie rahvuslise ärkamis-, arenemis- ja edennemiskäigust, ta on sellele olnud päriselt põhjanevaks ja võimsaks hoorattaks. Laulupi-

dude tõttu ärkas esiti rahva ühistunne ja iseteadvus vägeva hooga ning need olid parastistel rasketel aegadel eestlusele otse selgrooks, mis Eesti rahvustunnet püsti pidas.

Püüame nüüd lennuvaatelt Eesti seniste laulupidude peale ülevaatlisku pilku heita.

Niipalju kui meie mineviku mälestuste ja oleviku olude järele otsustada tohime, on laul meie esivanemate juures ikka tähtjas ja mõjuv tegur olnud. Väga suuretähtsusline on see joon Eesti muinasusus, et kui Vanaisa maailma oli loonud, siis tema soovil ja käsul laulujumal Vanemuine seda oma lauluga elustas ja ilustas, linnud ja inimesed laulma õpetas. Niisama tunnistavad sellest mõtteviisist vanad rahvalaulud: „Oli ei leelo maasta löütü — leelo toodu taivahasta.“ Nende tõenduste najal võime julgesti öelda, et Eesti rahvas suur lauluarmastaja.

Kaugelt suurem osa meie rahvalauludest

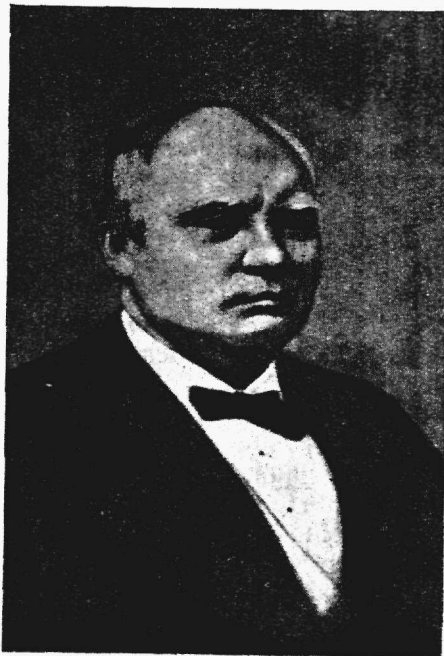

Foto Parikas.

J. V. Jannsen,
esimeste Eesti laulupidude korraldaja.

on aastasadade pikkusel pärispõlve ajal varisenud „muru alla, mulla põue.“

Eesti vanast lauluvarast on meile ulatunud ainult ta vaevased riismed, ning need annavad üksi umbes aimdust meie esivanemate laulust. Nende najal tunneme selgesti — mida muidugi enesestki arvata võib — et vanade eestlaste laul hoopis teiselaadiline oli kui nüüdisaja muusika. Dr. Hermann'i seletuse järele on Eesti rahvalaulude helirida (toonid kord) täitsa teine kui muudel Euroopa rahvastel. See käivat kõige rohkem ühte vanade greeklaste muusikaga.

Juba välises kujus ilmub Vana-Eesti ja muude rahvaste laulude vahel tuntud vahe. Eesti omapärane laulmiselaad oli peaaesjalikult kaasitamine, kõõrutamine „leelotamine“ (muusikalises keeles „recitativ“). Keegi sõnakas ja hea häälega isik asus lauljatele „eestvõtjaks“ („laulusaks“ või „lauluemaks“); see laulis enne üksi, ühe või paari laulurida ette, mida siis teised kooris kordasid. Niisugune laulmisviis jäi edasi kestma ka kogu Eesti rahva pärispõlve ajal; veel paar rahvapõlve tagasi oli ta kaunis üldine. Viimasel ajal võimule saanud uuemaegse kunstlaulu eest taganes ta aga ruttu ning on nüüd juba peaaegu kadunud. Kuid Setumaal, mis võõrast mõjust seni eemal seisnud, elab „leelo“ tänapäev veel täies jõus.

Püha pärandusena läks rahvalaul nimelt õrnasoo juures ikka emalt tütre kätte ning nii hoiti elustav vaimuside mitmelkümnel rahvapõlvel hinges alal, kuni avaram aeg tuli, mil vana, põline käänd uuesti võimsalt võsusid ajada võis. Kui eestlasel mingi muu vaimuelu avaldus võimalik polnud, siis laulis ta ometi.

Kui siis üle saja aasta eest tagasi Eesti pinnale jälle vabaduse valgus koitis, Eesti rahvas oma inimõigused kätte sai, ärkas kohe ka ta laul jälle vägevalt uuele elule. Eesti rahva kaua tarvitusest seisnud „laulusooned“ sulasid uue imejõuga lahti. Vanemuine tuli jälle alla oma laste juure ja pani Eesti õuel laulud hüüdma. Nüüd sündis see küll koguni teisel kujul ja kombel, kui vana Eesti laul olnud — võõraste viisi järele, mitmehäälelises koorilaulus. Eesti kunstlaulu algjuured (teadagi oli see esiotsa üksi vaimulik, kiriklik), ulatuvad ka juba 18. aastasajasse. Aastasaja pöördel sai ta uut hoogu ja mõnekümne aasta pärast tekkisid mitmepool Eestis: Tartus, Laiuses, Põltsamaal, Simunas, isegi Saaremaal Kaarmas Eesti laulukoorid elule, hiljemini mängukoorid, kellest Torma koor nii tähtsaks tõusis, et Soome kontsertreisile võis minna.

Aga kuigi Eesti kunstlaul asjaolude nõudel esiti väliselt võõrast laadi näitas — ta vaim oli samane põline Eesti oma, mis aastatuhandeid meie esivanemate hinge täitis ja toitis

Laulupidude tekkimine.

Kuna Eesti laulupidud ühelt poolt on tähtsaks ja mõjuvaks tunnustuseks meie rahva tublist elujõust ja heast haridusjäriest, said nad teiselt poolt jälle ise vägevaks ja mõjuvaks rahva vaimlise jõu tõstjaks, nagu ju eespool mainitud. Otse laulupidude kaudu, nende mõjul ja najal, nendest eluõhku saades, võis Eesti rahvusline ja haridusline liikumine sellele järjele jõuda, kus ta nüüd on. Esimene laulupidu 54 aasta eest oli Eesti esimene üldine omategevuse ja ühistegevuse avaldus, sai nii meie rahva elus ülitähtsaks pööripäevaks, eelsammuks Eesti iseseisvusele.

Kui ülisuur tähtsus üldistel rahvuslistel pidudel rahvaste olukorra kujunemise kohta on, seda tunnistab ajalugu pasunahäälel. On üldiselt tuntud lugu, et vana aja kõige tähtsama rahva — greeklaste — haruldane suur mõju ja kuulsus, nende ärgas vaimuelu, kõrge kunst ja teadus, üldse greeklaste elavus ja olevus, suurelt osalt nende rahvusliste pidude pidamise najal seisis, millest nimelt Olympia pidud ilmakuulsaks said, nii et need üle 1000 aasta Greeka rahvale nagu südametuksumiseks olid, ühtlasi mõõdupuuks rahva võimu ja väärtuse kohta.

Ka muude rahvaste juures, kes hariduslise elule ja ühistegevusele ärganud, leidsid sarnased rahvuslised pidud ning need olid ka seal rahvustundele nagu tuiksooneks; tihti ühendati nad veel usukommetega (babiloonlased, juudid, egiptlased) ning omandasid sellega üsna pühaliku laadi.

Kuidas meie rahva juures sarnaste pidudega muinasajal lugu olnud, selle kohta ei ole meil kahjuks mingit kindlat teadmist. Et Eesti esivanemad pidusid ja pühasid pidasid, kus otse laulul tähtjas ase oli, on kõigiti tõenäitlik; selle aja järelkajana on setukeste „kirmased“ veel meie päevini ulatunud. Vististi olid ligema ümbruse elanikkudel, vahest ka muinastel „kikhakondadel“ ka omad ühispidud. Kuid rahvuslikeks pidutsemiseks areneda pole need küll suutnud, kuna eestlased oma vabalt elamise ajal veel rahvuslist ühtlust polnud omandanud, vaid alles suguharude-ajajärgul elutsesid.

Võõraste valitsuse all elades ei võinud rahvusline ühtlus muidugi mitte enam edeneda, vaid vajus palju rohkem tagasi. Sest võimuhed käisid siingi roomlaste kavala juhtmõtte

järele: „Jaota ja valitse!“ Eestlaste seninegi ühiskorraldus lõhuti ära ja rahvaosad eraldati üksteisest võimalikult täiesti. Peatselt iga vald. kindlalt aga iga kihelkond, elas üsna oma iseluu, nii et tal teistega kuigi palju kokkupuutumist ei olnud; kihelkonna piiri taga asus nagu võõras maa võõra rahvaga. Niisugune eraldatud olek kestis edasi kaua veel vabakssaaamise järelegi.

Umbkaudu kaks rahvapõlve tagasi — 1860. aasta järele — ligines ülitähtjas murde aeg. mil eestlased iseteadlikuks rahvaks kujunesid, omategevusele asusid. See sündis otse ühise laulupidu kaudu ja selle mõjul, mis siis õieti peateguriks sai Eesti rahvustunde eluleäratamiseks ja tõstmiseks. Selleks ilmus parajal ajal ka hästi sünnis juhuse: Eesti rahva vabastamise poolesaja aasta kestvuse mälestamine a. 1869, mis siis ees seisis. Et vabaduse saamise pärast rõõmu avaldamiseks midagi suuremat ja mõjuvat peaks tehtama, mis oleks ühtlasi tuluks ja tõstmiseks Eesti tulevikule. —

Otsata suureks õnneks tuleb küll pidada, et J. V. Jannsen, kes selkorral Eesti avalikus elus juhtival kohal seisis (nii paljude kui seda elu siis leidis; ta oli esimese Eesti ajalehe toimetaja, esimese Eesti seltsi esimees), mõtte peale tuli vabadusjuubeliks laulupidu pidada. Tõepoolest ei olnud sel ajal mingit kohasemat, kaunimat ja sündsamat kuju vabaduse tuleku mälestamiseks, — ettevõtteks, mis ühtlasi rahvale enesele edendamiseks nii mõjuv oleks olnud kui just laulupidu. Vististi ei olnud Jannsenil endal küll selge see ülisuur tähtsus, mis tema algatatud ettevõtte meie rahva kohta ajajooksul omandas. Muidugi ei oleks Jannsen erainimesena iganes nii laiaulatuslise asjaga algust teha usaldanud, aga tal oli ju selleks kohane tegur käepärast: tema enda 1865. asutatud „Vanemuine“, kes lauluseltsina laulupidu etteotsa võis astuda ning seda asja ajama hakata. A. 1867 oli otsus küps: 50. a. juubeliks laulupidu Tartus ära pidada.

Esimene laulupidu Tartus 18.—20. juunini 1869.

Laulupidu toimepanemine oli ligi 60 aasta

eest eestlaste juures alles otsatu suur julgustikk, mille juure ainult suure vaimustusega ja kindla eneseusaldamisega võidi asuda. Raskusi oli põhjata palju, nii sisemisi kui välimisi. Ei olnud ju siis veel Eesti laulu- ja mängukoorisid kuigi palju olemas, niisama ka mitte eestikeelseid koorilaule. Nagu eelp. mainitud, oli küll mõlematega juba varemalt hakatust tehtud, kuid algusest kaugemale polnud saadud; koolid elutesid igaüks omaette. Nii siis oli vaja ühispidu jaoks niihästi pidulaulud ja koorid suuremalt jaolt alles luua, pealegi lühikese aja jooksul, kõigest neli kuud (sest pidupidamise luba saadi ligi kaheaastase ootamise järele kätte alles 20. veebruaril 1869). Kuid heas usalduses olid eeltööd suuremalt jaolt juba tehtud, nii et julgusti edasi minna võidi.

Kuigi rahva majandusline elujärg siis veel koguni kehv oli ning otse eelmisel aastal läbielatud raske viljaikaldus (mis kohati päris nälja tõi) ettevalmistuse aega sugugi lõbusaks ei teinud, saadi ometi pidutegelasteks üle

800 laulja ja 58 mängija,

kes olid ilmunud pea üle kogu Eestimaa; puudusid ainult kaugemad ja kehvemad Saare ja Lääne maakonnad.

Ka kuulajaid oli kogunud kõigilt Eesti radadelt ja võõrsiltki.

Tõenduseks piduvalmistuse kohta olgu mainitud, et Eesti idapiirilt (Vastseliinast) viis noormeest s a d a versta maad jala käies pidule sammusid; küllap sündis seda mujalgi. Sindi vabriku valitsus saatis oma laulukoori ligi paarisaja versta kauguselt suurte plaanvankritega teele (liikuda võis siis meie maal ükski jala või hobusega; raudteest kuuldigi alles kaugelt).

Täendusrikkalt, ühtlasi ka tegelikult kõigiti kohaselt, peeti esimene pidu ära Eesti laulujumala aukohas T a r a m ä e l — 10 päeva pärast pööripäeva, mis „kesaajana“ põllumeestele kõige kohasemaks arvati. Ning et see õige oli, tunnistavad järgmised pidud, mis kõik umbes selsamal ajal on peetud. Pidu kestvuseks oli kolm päeva arvatud. Esimese päeva eeskaavas oli vaimulik kontsert, teise — ilmalik, kolmanda — üksikute kooride laul ja võidulaul.

Foto Parikas.

Dr. K. A. Hermann,

oli mitmel laulupeol laulukooride juhatajaks ja pidukõnelejaks.

See korraldus jäi ka järgmistel pidudel umbes samasuguseks. Pidupäevadeks olid kolmel esimesel pidul nädala keskmised päevad (kolmapäevast reedeni), neljal järgneval pidul võeti pühapäev sekka, nii et piduaeg kestis laupäevast esmaspäevani. Pidu algust kuulutati esimesel viiel pidul pasunapuhumisega kirikute ja raekoja tornidest. Kuuendal pidul jäi see ülemuse keelul ära, seitsmendal aga kordus jälle (kordub ka kaheksandal). Pidude üheks ülevaks nähtuseks on olnud pidulikud rongikäigud (mõnel pidul mitu) ja ühe osa pidulistele isäranis meeldivaks osaks pidusöök kõnedega. Pidulinnad seisid piduajaks ikka lipuehtes.

Nii suur vaimustus kui pidulistel ka oli, ei aimanud nendest küll keegi seda Eesti eduloole nii ülitähtsaks saava tunni täit väärtust, kui 18. juuni 1869. a. hommikul pasunaheli koraaliviisiga „Ärgake, nii vahid hüüvad“ üle linna käis ning vähe hiljem laulupidulaste hulk (umbarvus 15.000 inimest) Tartu Toomemäe ette haljale murule kogus pidu avama. Sel puhul hõljus tõepoolest kogu rahva vaim (geenius) oma tiibu lehvitates Taaramäe kohal õhus ja tähendas ära uue Eesti alguse. Siin tuli nähtavale Eesti avaliku elu vägev ärkamine, mis südameid imevael õhutas ja rinda paisutas. Esimese laulupidu helid said Eesti rahvuslase liikumise hällilauluks; sel pidul sündis vägev rahvuslik ühistunne elule. Siin ilmusid ühe kannu võsud igalt eestlastemaa rajalt; suguvennad ja -õed pakkusid üksteisele sõbrakätt. Kõigile rahvaliikmeile, kes seni eraldatud olnud, üksteisest eemal elanud, tärkas nüüd hoogsalt meele sugulustunne.

Niisugust vaimustavat tunnet, mida esimene laulupidu ilmutas, saab rahvaste elus küll väga harva näha. Teised pidud on olnud küll palju suuremad ja väliselt mõjukamad, kuid seda vägevast hoogu, mis esimesel, ei võinud neil enam olla, ärkamine oli aga ükskord sündinud ja järgnevate pidude ülesanne oli sellel alusel edasi ehitada, mille esimene pannud. Ning seda on nad tõepoolest teinud.

Väga suurelt tõstis laulupidu mõju ja tähtsust ka siin, kus laulu ja muusika kõrval ka pidukõnesid kuulda saadi — esimest korda suurte rahvahulkade ees ja Eesti oma meeste suust (mõned kõnelejad olid ka võõrast rahvusest). Ja need kõned olid sütitavad. Kuna Jannsen oma loomukohaselt enam olevikule kõneles, käis Hurti kõne „Eesti rahva haridusest“ rohkem tuleviku kohta; see oli otse vägevaks hüüdehääleks Eesti haridusliikumisele.

Pidukäigust märgime ainult seda, et laulu juhatasid Jannsen ja helilooja Kunileid (Saelbmann, siis Valga seminaari õpetaja), män-

gukoorisid juba siis, nagu ka kõigil teistel pidudel, Eesti muusikaisa D. O. Virkhaus. Võidulaulus ja mängus said auhinna Tallinna „Estoonia“ koor, mängukooride auhinna omandas Väägvere koor (Virkhausi juhatusel).

Laulupidu tarbeks ilmus esimene suurem ja täiem eestikeelne nootideraamat „Juubelpidu laulud“, pidu järele hakkas aga ilmuma rida teisi: „Kodumaa laulja“, „Eesti kannel“, „Kooli ja koori kannel“ jne., mis selgelt näitas, et nootide järele tarvidust tunti, sest laulupidu järele kasvas Eesti laulukooride arv otse suure hooga, laul ja mäng tõusid paremale järjele, said peenemaks ja puhtamaks. Võimsalt hakkas juuri ajama võõra lauluvara kõrval ka Eesti oma muusika, mis laulupidul esimest korda esines kahe Kunileidi viisiga Koidula sõnadele: „Mu isamaa on minu arm“ ja „Sind surmani“. Need laulud said kiirelt üle maa tuttavaks ja armsaks, niisama ka soomeviisiline „Mu isamaa, mu õnn ja rõõm“, mis pärast Eesti isamaalauluks arenes.

Palju suurem oli veel see ülirohke tõuge, mis laulupidu Eesti rahvuslasele ja hariduslasele liikumisele andis. Suurelt jaolt otse pidu mõjul sai Eesti „ärkamise aeg“ oma õige hoo.

Agaga väliselt tõusis laulupidu mõjul Eesti rahva tähtsus suurel määral. Iseäraliselt kõrgeks hinnata tuleb nähtust, et sel puhul Eestiga esimest korda ligemalt tutvunesid ta sugurahvad Soomes ja Ungaris, kust pidule ilmusid mag. Aspelin ja koolidirektor Svan, Ungarist keeleteadlane Dr. Hanntalvy ning need kirjutasid oma kodus pidust ja Eesti rahvast väga kiitvalt.

Teine laulupidu Tartus 20.—22. juunil 1879.

Et esimene laulupidu nõnda hästi õnnestunud, ka äriliselt (tõi üle 800 rubla ülejääki), on arusaadav, et peagi uue pidu pidamise nõu tekkis, muidugi jälle Jannseni ettevõttel „Vanemuise“ seltsi poolt. Teise pidu toimepanek oli küll hõlpsam ja usaldus selleks ettevõtteks suurem, kuid nüüd ilmusid mitmelt poolt välised takistused, nii et pidumõtet teostada saadi alles kümme aastat peale esimest.

Teine pidu oli väliselt hästi suurem, nii tegelaste kui kuuljate poolest; lauljate ja mängijate arv oli ligi 1500. Laulujuhatajaks oli nüüd Jannseni kõrval noor muusikamees K. A. Hermann, kes sel pidul esimest korda üldiselt rahvale tuttavaks sai. Mängukoorisid, kelle arv nüüd juba 18 oli, juhatas Virkhaus.

Pidukõnesid pidasid muude seas M. Jürmann ja V. Eizenschmidt; J. Hurt esines pidusöögil. Võidulaulul sai I auhinna Ka-

napää koor, II Tallinna „Lootus“, võidumängus I auhinna Tarvastu koor (Väägvere koor ei võistelnud).

Teinegi pidu oli Eesti elu kohta, üldiselt muusika kohta iseäranis, suure ja hea mõjuga; pidukõned tõstsid ja elustasid meeli. Kuid esimese pidu ülev meeolelu puudus, sest Eesti „esimene armastus“ oli siis juba jahtunud ja ilus üksmeel halva lõhe saanud. Jakobsoni ja Hurt-Jannseni vaheline tüli rikkus pidu mõnu osalt ära, ka pidu majandusline külg äpardus.

Kolmas laulupidu 11.—13. juunil 1880. a. Tallinnas.

Mõnest ebahelist hoolimata oli teisest laulupidust saadud heameel ikka nii rohke ja mitmekülgne, et juba järgneval aastal kolmas pidu ette võeti; seekord Tallinnas, — muidugi püüdes laulupidu mõtet ka Põhja-Eestis edendada, kuna Tartu pidud suuremalt jaolt Lõuna-Eesti omaks olid. Siia ilmusidki suuremalt osalt Tallinnamaa koorid (27), Lõuna-Eestist oli neid 10 ja Peeterburist 1. Kuna Tallinn enam Eestimaa äärel on kui Tartu ja siinpool laulukoore harvem leitud, jäi pidutegelaste arv Tartu omadest taha: lauljaid tuli umbes 700, mängijaid 100 ümber (nii siis ikkagi ligikaudu esimese pidu suuruselt). Selle vastu oli muude piduliste kogu hästi suurem kui Tartus, sest siin andis neid juba rahvarohkem linn hulga; pidukontsertidel arvati kuulajaid üle 10.000 olevat.

Laulujuhatajaks oli siin noor muusikamees J. Kappel. Eeskava oli juba palju eestilsem kui eelmistel pidudel. — Ka kolmas pidu edendas ja tõstis õige rohkelt Eesti elu, niihästi mõnusa laulu ja mängu, kuid vast veel enam tublide ja tuumakate kõnede tõttu, mida pidasid J. Hurt, R. Kallas, H. Vühner ja Dr. Rosenthal.

Majandusline tagajärg oli sel pidul eelmistest palju parem: pidu andis ligi 1800 rubla ülejääki.

Neljas laulupidu 15.—17. juunil 1891. a. Tartus.

Kolmanda laulupidu järele tuli üle kümne-

konna aasta pikkune vaheaeg. Sest aeg ja olud muutusid pidude jaoks halvemaks. Sisemiselt lõhestasid rahvast kibedad erakondlised tülid, väliselt algas vali venestamise aeg, mis kõigile Eesti elu avaldustele surve peale pani, nii ka laulupidudele. „Vanemuise“ seltsi püüded uue laulupidu toimepanemiseks äpardusid mitu korda. Alles 1891. a., kui pidupidamiseks kohane juhus leidis, millest kinni haarati — keiser Aleksandri III valitsuse kümne aasta kestvuse austamine — sai piduluba mitte „Vanemuine“, kellel liig rahvuslik lõhn küljes oli, vaid „Eesti Kirjameeste Selts“, kus siis „venesõbralised“ mehed juhiks olid. Sellepärast kandis siis ka pidu ametlikku nimetust „T ä n u laulupidu“. Et läbikäimise olud raudteede tõttu palju paranenud ja rahva jõukus kasvanud, tuli pidutegelasi nüüd palju rohkem kui eelmistele: umbes 180 laulija mängukoori ligi 3000 tegelasega. Neljas pidu oli esimestest sellegi poolest teisem, et kuna nendel ükski meeskoorid laulsid, nüüd ka segakooriga osa võtmas olid.

Laulujuhatajaks olid nüüd Dr. Hermann ja abiks J. Erlmann. Pidukõnesid, mida Dr. Hermann ja prof. Köler pidasid, lehkasid nüüd „ametliku“ maigu järele (põhiheliks oli ülemuste ülistamine) ning nii puudus neil õige soojus. Majandusliselt andis pidu ainult väikese ülejäägi.

D. Virkhaus, Foto Parikas.
pasunakoorige juht Eesti laulupidudel.

Viies laulupidu 18.—20. juunil 1894. a. Tartus.

Kuna neljas pidu kõigist raskustest hoolimata ikkagi hea mulje oli jätnud, usaldati juba kolme aasta järele uut pidu ette võtta. Sest juhus oli seks hästi omane: Eesti rahva vabastamise mälestamine, niisama kui esimesel pidul, sest sellest oli nüüd 75 aastat täis.

Pidutegelasteks oli nüüd 300 koori, kokku umbes 4000 liikmega, ning piduvõõraid ilmus rohkel arvul ka väljaspoolt Eestimaad, iseäranis Eesti asundustest.

Väga suurepäraline oli pidurong — selles käisid umbes 6000 inimest ligi 300 lipu all. Pidulaulujuhatajateks olid nüüd Dr. Hermann ja kõrval J. Kappel ja K. Türnp. Pidukorralda-

Ärge visake omi vanu saapaid ära, mis kord teie jala järel naister, pooled talli, õmmeld. Mk. 125 | uued eesotsad taldade ja kotsadega Mk. 500—700, paitud on, meil parandatud saavad on jälle nii kui uued: meester. 175 | Jalatööde-tööstus „KIRKAIK“ Kopli tän. nr. 16.

mises oli aga kõige tähtsam tegelane cand. J. Tõnisson. — Pidulaul ja mäng oli nüüdki elustav ja äratav, valusalt tundus aga pidukõnede täielik puudumine, selleks polnud aeg omane. Kuid üsna kuivaks ei jäänud pidu ka selle poolest, vaid J. Tõnissoni lõpusõna pidulistele tänuavalduseks kujunes otse leegitsevaks isamaalsuse tunnete tõlgitsemiseks, milleks võimsalt kaasa mõjus ka isamaalaulu ühiselt laulmine kõigi piduliste poolt (eeskavas oli see keelatud, nagu teistelgi pidudel sel ajal). Rahaliselt ei toonud pidu küll suurt võitu, aga omaga läbi saadi ometi.

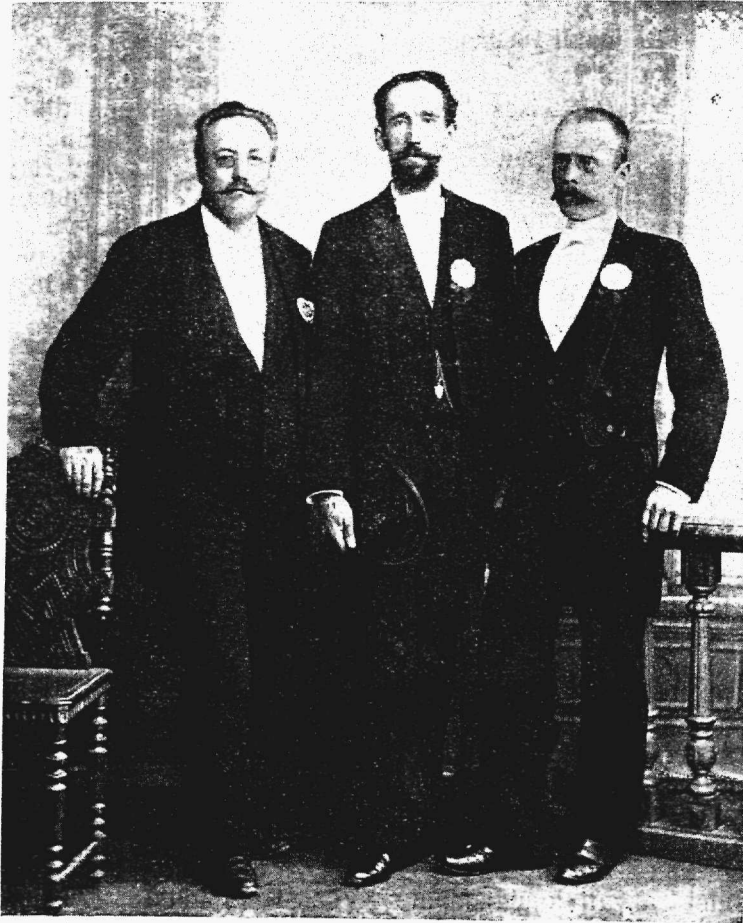
Kuues laulupidu 8.—10. juunil 1896. a. Tallin- nas.

Viienda pidu õnnestamine andis muidugi õhustust pea jälle kuuendat ette võtta ning see peetigi nüüd jälle Tallinnas kaks aastat hiljem, kuna siis selleks sünnis juhus leidis, mille tõttu piduluba hõlpsamalt saada võis: see peeti ametlikult keiser Nikolai II kroonimise austamiseks (mis kolm nädalat varem olnud). Muidu aga oli see pidu veel hoopis valjema ametlise valve all kui eelmised. Kavatsatud pidukõnede (mis venekeelsetena aegsasti enne pidu kubernerile tsenseerida pidid antama), saadi ainult üks pidada: Dr. Hurti oma, mis äratav, õpetlik ja vaimustav oli. Ka muidu kärbiti pidu eeskava mitmel korral. Veel pidupäeva hommikul keelati ära pasunamäng tornidest.

Pidu toimepanijateks olid nüüd „Estoonia“ ja „Lootuse“ seltsid ühiselt. Osavõtjate arvu

poolest käis kuues pidu teistest kaugelt üle: tegelasteks oli nüüd ligi 400 koori umbes 5000 liikmega; kuulajate arvu loeti paarikümne tuhande peale; pidurong ulatus Kadriorust Veneturuni. Laulu ja mängu juhatajateks olid need samad, kes viiendal pidul (Hermann, Kappel, Türrpu). Rahaliselt jättis seegi pidu väikese ülejäägi.

V laulupeo juhid.

Dr. K. A. Hermann, J. Kappel ja K. Türrpu.

Seitsmes laulu- pidu 12.—14. juu- nil 1910. a. Tal- linnas.

Kuuenda pidu järele tuli pikem vaheaeg kui kunagi enne olnud — tervelt 14 aastat. Ajaolud polnud selleks sugugi päri. Kui aga mainitud aastal Eestimaa Vene riigi külge liitmise 200-aastast jubeleumi ametlikult pühitseti (Peetri aumamba avamisega jne.), arvas „Estoonia“ selts kohaseks seda juhust ka laulupidu pidamiseks Tallinnas kasutada, kergema lubasaamise lootuses. Luba saadi küll, kuid ametivõim hooldis täie rõhuga selle eest, et pidu oleks täitsa „riigivääriline“. Selle tõttu pettis seitsmes lau-

lupidu paljude osavõtjate lootusi kibedalt; pidul ei nähtud ega kuulnud seda ega nõnda, mida ja kuidas oodati. Küll saadi nüüd jälle pidu alguseks tornidest pasunamängu kuulda, aga mõruda mulje jättis kohe algul asjaolu, et Tallinna Eesti teatri- ja kontserdimaja nurgakivi panemine, mis seks ajaks määratud, ära jäi: ei lubatud Eesti keeles avalikult kõnelda ei siin, ega pidul. Nii jäi ainukeseks „pidukõneks“ kubneri venekeelne manitsus, et „meie armsa isamaa suuruse ja vägevuse pandiks olgu kõigi Venemaa rahvaste ühinemine“ (mõista: venenemine).

Väliselt oli küll seitsmes pidu igapidi suurem kui kõik eelmised. Pidule tulijateks olid end teatanud 627 koori umbes 12.000 tegelasega; paljud jäid küll tulemata, aga ikkagi võis pidu lauljaid ja mängijaid 10.000 ligi arvata. Kuulajate kogu loeti teisel pidupäeval üle 30.000 hingeliseks, — see oli päris rahvameri, mis laialist piduplatsi otsani täitis. Pidurongi pikkus oli üle paari versta, ta möödakäik kestis umbes 35 minutit. Eelmistega võrreldes oli pidu edenenud omajagu ka muusikaliselt: eeskavas seisid juba raskemad ja kunstlikumad laulud, nendes rohkelt Eesti viisisid, ning uudiseks olid seekord sega-, meeste- ja naiskooride kõrval veel lastekoored. Otse nende laul oli ilus ja meeldiv. Sega- ja meestekoore juhatas M. Lüdig, lastekoore M. Kippert.

Kõige armsam ja ülem osa pidukäigust oli aga see, mis mitte kusagil paberil eeskavana ei seisnud, vaid rahva hinges, kust nagu enesest ilmsile puhkes: otse loodud sunni mõjul laulis määratu pidulistekogu otsata vaimustuses palja peaga, leegitseva südamega isamaalaulu. Ning see sündmus üksi õigustas juba pidupidamise; ta oli pidule ülikauniks lõpuks ning kuna lõpp hea, jättis pidu kõigist ta kitsikustest hoolimata ikkagi hea mälestuse järele.

Aga ka see oli küll kõigile pidulistele päevaselge, et uue pidu pidamist enam niipea

mõeldagi polnud. Loodeti ometi aegade paranemist ja arvati, et kui mitte ennem, siis tuleb ometi

kaheksas laulupidu

ikkagi a. 1919., — jällegi rahvavabastamise 100-aastaseks juubeliks.

Kahtlemata oleks see rahulikkude aegade kestvusel ka nõnda sündinud. Kuid Eestile tuli kätte hiigla murrang ning mõeldaval piduajal kuulsime koguni teistsugust muusikat — püssidest ja suurtükkidest, nii et 1919. a. piduta mööda läks. Selle viivituse tasuks võime aga eelseisvat pidu pidada täiesti muutunud oludes — iseseisva Eesti lipu all, kuna senistel pidudel lehvitsid võõrad lipud. Eesti oma ei tohtud näidatagi. Juba see väline asi näitab üleselgelt, et eelseisev pidu koguni teise laadi ja mõju omandab kui senised — väliselt. Sisemiselt aga täitku teda seesama puht-Eesti vaim, muidugi kaugelt suuremal määral ja mõõdul kui siitsaadik.

H. P.

Lõpumarckus: Siin oleme saanud kõnelda ainult üldistest laulupidudest. Kuid nende vahel ja kõrval on peetud terve rida vähemaid pidustusi maakondades, osalt suurpidude, osalt iseseisva muusikalise eeskavaga, peajontes üldpidude laadilised. Suurem ja tähtsam neist oli 1912. a. peetud Narvas asunduste laulupidu; isegi asundustes peeti neid. Nendelgi oli oma suur ja hea mõju.

SÕNADE KUNINGAS.

Kes peremees Eesti tähestikus?

K muidugi. Nagu päikene taevatähtedest paistab K teistest kirjatähtedest üle.

Kas tunned kuningat Eesti sõnastikus?

Küsi K-lt. Imelik sõna igatahes: ühes seltskonnas enam salonikõlbmata kui „nimetamad“, teises piduperemees, joodikute jumal, tuhandete tantsule kihutaja. Muulasele Eesti keelt õppides A: esimene tutvustamise sõna.

Ei ole Viedemanni sõnaraamatut vaadanud, arvan aga tarviduse järele, peaks sõnade kuningas esimesena esimesel leheküljel ja hiljemini igal leheküljel sissejuhatuseks seisma.

Leib ja sool on tarvilikud ained, kuid sõnake kuningas hulgale tarvilikum.

Leivata ja soolata võib päevaotsa elada, aga sõnade kuningata ei saa hulk inimesi minutitki, on enam igapäevane leib, kui joodikule viin.

Vanajutu järel kukkus vaesel lapsel muiste kullatükk iga lause järele suust. Meil kukub

mõnel sõnade kuningas igas lauses praegu veel korra suust.

Imede-ime: sõna suus igal mehel, aga ometi eitavad nad sõna esitajat.

Miks ometi olematut nimetada?

Nimekandja olemas, elukohtki olemas.

Vanasti nimekandja poeg isalt küsima: kuhu ehitame enestele elukoha?

Kus meid kõige rohkem armastatakse, austatakse.

Tarvis välja uurida.

Poeg teeb kohe pidu. Kutsub kõik rahvad eluveele.

Pumpavad. Üks rahvas pumpab eluvee pärmigi põhjast. Sedamaid uus sõna suus: iga kolmas sõna see uus sõna.

Poeg isale kuulutama: Leidsin rahva: iga kolmas sõna neil sinu nimi.

Seal meil kõige kangemaid austajaid. Sinna elukoht!

Vaivaras põrgu, Toris teine, Karksis kolmas, Päidlas neljas.

M. J. Eisen.

Laulupeo viimane eelproov 21. juunil.
Osavõtjaid üle 1500 — peajasalikult Tallinna ja ümbruskonna koorid.

Foto Rambach.

SUVEÖÖL.

I.

Öössa tuksahtellid tuled,
virvendelles vilgahtellid,
särasilmi sirahhtellid,
üle vaino vaatiskellid
meidä kaks kõndivaid,
kaksi kädeken käessä.

Õitselinnud hääliskellid,
kännülinnud keeliskellid,
ööda viimästä vilistid.
Ise aga piilsid puhma'aista,
silmi klid sõnajalusta
meidä murolla musovaid,
lillidessa lebavaid,
samblalla sütelevaid.

II.

Udu aasule hajosi
linikuina lailavaina,
vaipadena vaelevaina
soode sülista sujosi.

Kastepisarad pisoksed
särasilmilla sädelid,
kullakulmilla kumasid,
ehahurmassa heretid.

Südäöõlla särävalla
siivli sisask, sillersuuke,
toomingaje tukkuvaje,
hõrnu häälista helisti:

„Õied hõimelge, iloge,
ööje huima hajotage,
taevasinäle säräge,
kuule kuldselle kumage!

Varsti vikatid vahedad,
terästeräd tirendavad,
läbi südämi siravad,
läbi vere vuhisevad“...

Äitsmed härgäsid helama,
taevatähina tirama,
puhkesid pärlena põlema,
ehaverena vilama.

MART RAUD.

Dr. K. A. HERMANNI PÄEVARAAMAT.

Febbruar 1871.

Jumal aitku ka seda kuud oma suure armu läbi üleelada! Üsna häbi on juba, et ma veel ametis ei ole. Terwe 4 nädalit olen üsna ilma asjata onkli leiba söönd ja ei midagi hiadt; Jumal annaks, et ma homme ametisse saaks.

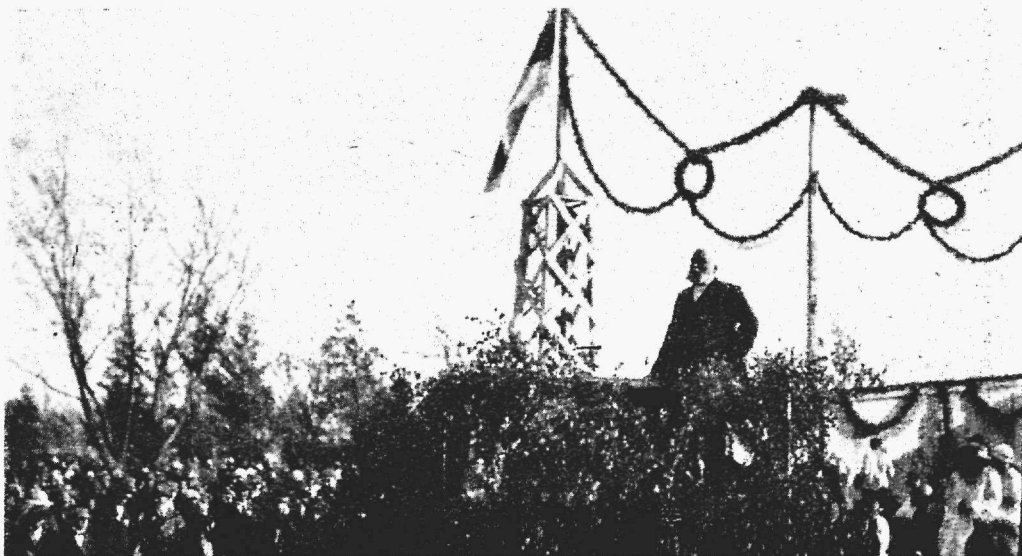
Palwepääwal, sel 17. — Kesknädal sel 3. käisin esimest korda Inglisse koolis proowi tundi andmas. Paraku! mis sain ma seal näha! Labsed olid kõik hirmus rumalad, nii et ma muud seal ei saa õpetada, kui abd. Selle juures ei saa ma kül kedagi juure õppida. Aga se ei olnd mitte ügsipäini, waid ma nägin ka warssi ära, et need labsed seal üleantud ja perud oliwad, et üksigi neid ei jõua walitseda. Kibe elu saab siin mul ka pärast ki poole ühtepuhku olema. Aga mis wõib parata, peab kõik ära kannatama. Jumal aidku mind ja toetagu, et ma jõuaks wastu pidada. Ega minu sugune waene paremat elu ei wõi maitsta saada. Suureks õnneks aga on mulle, et ma pääwas rohkem tunda ei pruugi anda, kui 3½ tundi. Esmapäaw sel 8. ha-

kas oma ammetisse, minewal nädalil wõimalik ei olnud, sest wene maslizade ajal kõik koolid seisiwad. Wenemaslizad on aga tõeste ühed väga imelikud, aga suured pü-

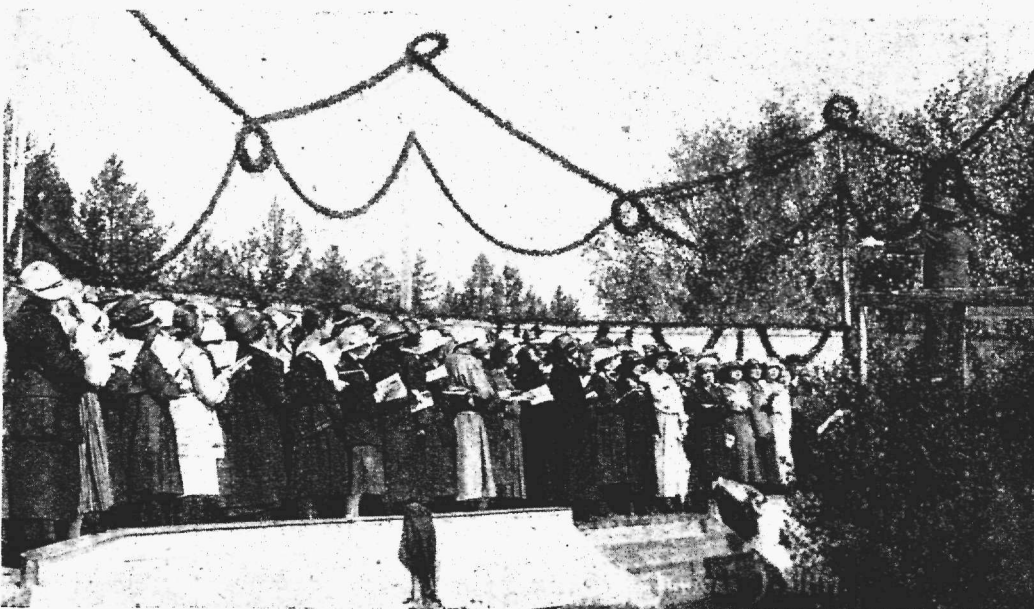
PÄRNUMAA LAULUPIDU

9.—10. juunil s. a. Pärnus.

Foto Küstner.

Prof. M. J. Eisen kõneleb rahvaluule ja laulupidude tähtsusest.

J. Simm juhatab ühislaulukoorisid laulupeo platsil.

VIII. Eesti laulupeo juhid

ja helitööde komponistid.

- 1. Miina Hermann.
- 2. K. Türrpu.
- 3. A. Kapp.
- 4. G. Reder.
- 5. M. Lüdigi.
- 6. A. Vedro.
- 7. A. Läte.
- 8. A. Kasemets.

- 9. M. Saar.
- 10. R. Tobias.
- 11. Joh. Simm.
- 12. J. Kappel.
- 13. E. Knude.
- 14. A. Kunileid.
- 15. J. Aavik.
- 16. C. Kreek.

had wenerahwale. Sel ajal sööwad ja joo-
wad ja rõõmustawad nad ennast üheteise
wõidu, sest et pik paastuateg paastuda kül-
lalt annab. Isäranis Peterburis saawad nad
suuresti pühitsedud. Ma käisin kord Iisaku
platsi pial, kus selleks ajaks kõik sugu aja-
wiitmise majad olid ülesse ehitud. Ühes kohas
seisab suur päratu liumägi, kuhu mõlemille
poole otsa suured tornid ülesse on ehitud, kust
odsast maha lastakse weikse kelkudega. Edasi
ja tagasi 15 kopikut. Ka mina lasksin ennast
korra maha kihutada. Uuuuuu! aga kül se läks
ni kui püssi kuul. Teises kohas seisab jälle
hulk puust hobusid ühe samba ümber winnade
odsas. Nende selga istutakse ja käiakse ümber
samba, mis wureb just seda moodi kui Eesti
karjalaste pöörkiige peal. Wäljaspool seisab
üks ügrik sammas, kus palju rõngid küljes on,
kellest igaüks kordamööda ette tuleb ja sõitjast
oraga, mis tale piale astudes kätte antakse,
kinnipüütud saab. Kes 12 rõngast on kinni
püüdnud, wõib teistkorda ilmamaksmata sõita.
5 kop. Menasheeriad ja teatrid on ka üles-
ehitud sinna platsi peale. — Ka käisin ma
ühes majas, kus suurikuid ja suurinaid näideti,
s. o. suuri mehi ja suuri tüdrikiid ja ka härja-
põlwelasi nende kõrwas. Mawra, wene suurina
ühe weikse härjapõlwelasega, esimene 3 arsh.
ja 2 wersh. pik ja Emanuel, Rootsi suurik
3 arsh.4 wersh. pik kahe härjapõlwelasega Kolibri
34 tolli ja David 32 tolli pik olid siin nähä ja
peale seda üks Sagsa naesterahwas, kes ilma
käteta, mis tal sugugi ei olnud, jälle selle asemel
jälgadaga kõik seda äratoimetas, mis meie kättega
teeme nagu: kirjutas, kedras, õmbles jne. Peale
seda on seal maiustusi ja kõik sugu söögi asju
igalpool küllal saada.

Praegu olen juba 1½ nädalid teenistuses
olnud. Paraku, tõsi kül, mis ma arwasin, pean
abd õpetama, et üsna ära tüdin. Rinnad on
ka mul juba mõni pääw haiged, ja selle-
pärast on töö ka üsna raske. Oh Jumal, Jumal!
se maapealne elu on kül raske, ni lühike kui
ta ka on. Waewaga peab inime omale pea-
toidust teenima. Inime on siin tõesti kui üks
teekäija, kes ühtepuhku häda ja wiletsusega
wõitleb. Sellepärast peame ka silmad taewa
poole tõstma, kus meie ühekorra paremat elu
saame.

Siin ma ilmas elan hädas, wiletsuses,
waewas:

Aga parem, rõõmsam elu tuleb alles taewas.

Annaks Jumal, et ka mina seda paremat
elu kätte saaksin, annaks Jumal, et ma ka siin
suure linna sees jõuaksin Tema meelega järele
elada ja mitte oma noorepõlist elu hirmsatogu-
dega roojastada, nagu ma mitmed noored mehed
seda nään tegewad.

Mis mulle aga jälle kasu toob, on se, et ma
peale oma tunda ka weel priwaat tunnid annan,
mis mo palga kõrwas, mis wist weike saab
olema (sest ma ei tea nüüdgi weel, kui palju
ma palka saan), natuke lisab ja mis weel suurem
kasu on, ma õpin selle juures wenekeelt, sest
need on süda weneelased, kellele ma tundi annan.

Tuneeila õhtu juhtus mulle kenalugu. Ma
olin keiserlikus biblioteekis lugemas, kus ma
jo 25. Jaanuarist saadik käin. Seal tuli korraga
üks mees minu juure ja palus minu käest sulge,
oma nime sedeli peale kirjutada. Mina andsin
tale seda. Tema küsis esite wenekeeli, aga
kui ta mo sulge tagasi ütles ta mulle Sagsa-
keeli „danke!“ sest ta oli näinud, et ma Sagsa
keeli raamatuid lugesin. Ta tuli ka minu juure
siis, kui ta oma raamatud oli wälja wõtnud ja
meie hakasime wiimaks teine teisega kõnelema.
Tema ütles, et mina temale esimeselsilmapilgul
olla armsaks läinud, sest et temal üks noor
sõber olla olnud, kellega tema ühes koolis käi-
nud ja see olla just nii wäljanäinud kui mina.
Aga juba aasta pärast tutwaks saamist olla ta
ärasurnud. Se olla teda wäga kurwaks teinud,
sest et nad teineteist wäga armastanud. —
Sesama mees, nimega Baumer, oli keskealine
mees, pealt näha wäga tõsine. Ta nägu näitab,
kui oleks ta palju raskid päiwi läbi teind. Ta
räägib tasa, lahkelt ja meelitades. Ta rääkimine
tunnistab, et ta üks koolitud mees on. Ta
mõistab Sagsa, Wene, Prantsuse ja Italia keelt.
Ameti poolest on ta üks maaler. Lühidelt
ööldud üks üsna lõbus loodus. Ka eila käisin
ma jälle biblioteekis ja tema oli seal. Meie
oleme selle kahe õhta sees teineteisega wäga
sõbraks saand ja ma arwan, et me ka sõbraks
jääme.

Ülewal nimetud keiserlik biblioteek aga
üks wäga kiiduwäart asutus. Sinna wõib iga-
üks lugema minna ja ei pruugi selle eest ühtigi
maksta. Mina käin seal sagedaste ja õpin seal
oma õppimisi, iseäranis aga Prantsuse keelt,
mis ma 25. Jaanuaril peale hakasin. Saab nähä,
kas Jumal mind aitab, et ma sellegi keele kätte
saan. Raske on ta kül üsna ilma koolmeistrita,
aga ma loodan, et Baumer mind saab õpetama
ja juhutama. Ka Inglisse keelt himustaksin ma
õppida, kui ma jõuaks. — Jumal aita! —

Nii palju wõib inime teist pealt tunda!
Inime näeb, mis silma ees, Jumal näeb mis
südames. Ma arwasin, et Baumer üks läbi
hea inime on, aga juba neljandamal pääwal
wõisin tema sisse waadata. See oli üks reede
õhtu. Ta wiis mind enesega ühe tühja uulitsasse ja
meie jalutasime seal endid edasi tagasi käies.
Ta rääkis nüüd mulle, kuda lugu tema endise
sõbraga oli olnud ja ütles ennast ühe Kaukaasia

mõisniku poja olewad, mis ma aga just mitte ei taha uskuda.

„Ma olen suurest sugust,“ ütles ta, „aga see ei keela meid mitte teineteisega sõbrad olla ei mitte üksipäinis sõbrad waid „Busenfreunde“ (põue-sõbrad). Ma tahan sind armastada, niisama kui ma so eeskäijat olen armastanud. (Mo eeskäijaks nimetas ta oma endist sõpra). Tema oli ühe suure würsdi poeg ja meie hakasime teineteist ülekõige armastama. Kui ma seitse aastad wana olin sain ma temaga tutwaks. Pärast oli juhutuse tahtmine, et meie teineteisest kauaks ajaks pidime äralahkuma ja ei saanud enne kokku, kuni meie mõlemad 18 aastased olime. Se sündis kogemata Peterburi uulitsa peal. Ehk me kül nii kaua teineteisest olime lahutud olnud, tundsiime siiski teineteist kohe ära, nii armastasime meie teineteist. Kohe uulitsa peal andsiime südamelikku suud ja nüüd käisime pealelõunest kuni keskööni ja ajasime ühe teisega magust juttu minewikust ja mis üks ehk teine oli näinud ehk kuulnud. Meie ei wäsinud ka mitte ära, waid me oleksiime mitu pääwa nõnda teineteisega käija ja ma ei ütle mitte palju: me oleksiime igaweste ühte wõinud jääda. Muidugi teada olime meie nüüd rõõmsad, et üh-

TALLINNA MEESTELAULU SELTSI MEESKOOR.

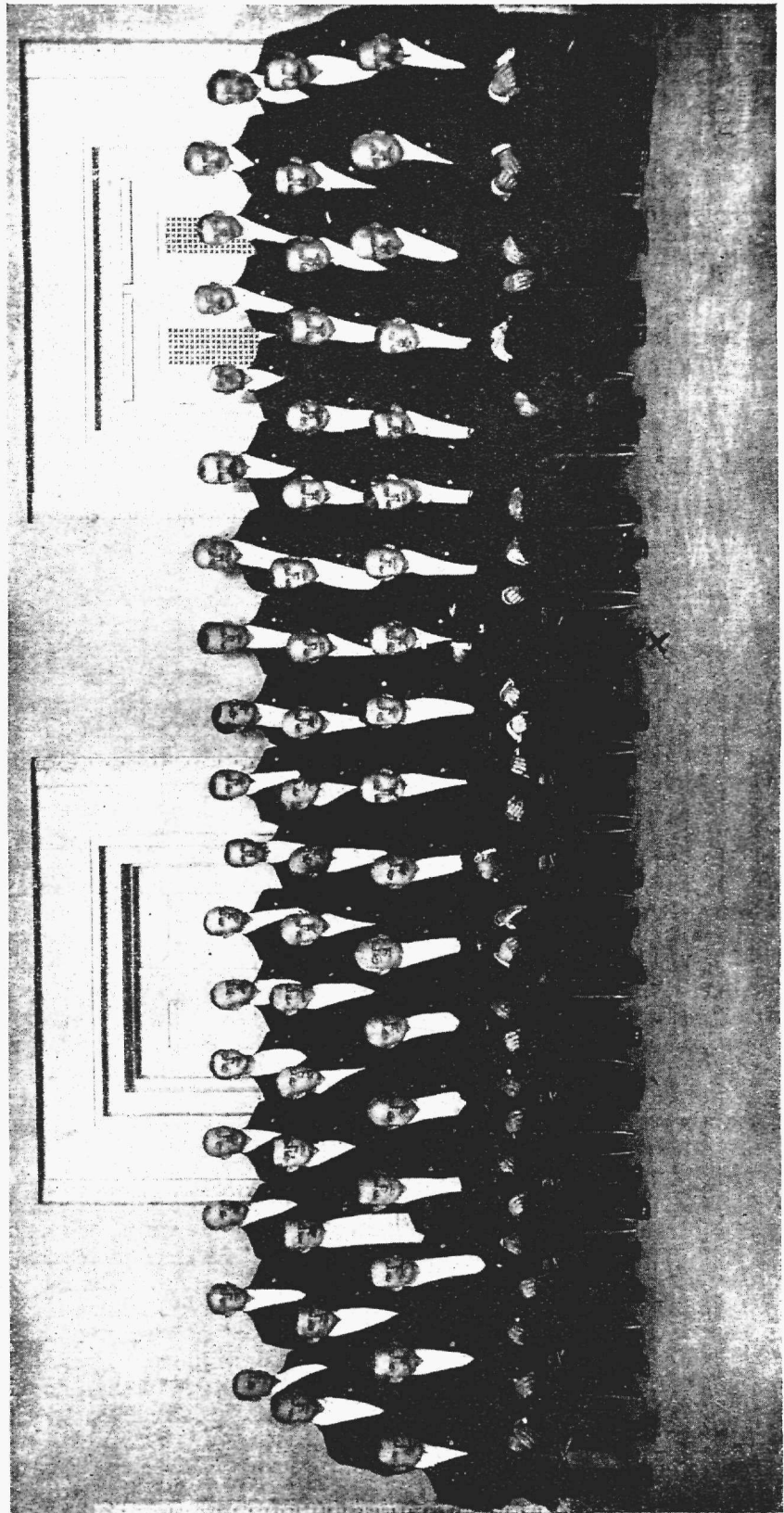

Foto Vannas.

Suurem ja parem meeskoor Eestis. Juhataja K. Tüürpu (X)

te teist olime leidnud, sest nüüd wõisime jo ikka ühendatud jääda. Ühel õhtal pidi tema tante auuks tema isa aias suur illumination ja tulewärg olema. Mo sõber kutsus ka mind sinna ja kui tulewärg lõpetud oli, siis lägsime kahekesti lust-majasse, panime ugse eneste taga lukku, wõtsime endid riidist lahti ja heitsime woodi, kus meie endid teineteisele kõige terwe ihuga osaks andsime. Ma ei wõi sulle mitte inimliku sõnadena, mis rõõmu ja hüüd ma sel tunnil tundsin.“

Palju niisugusid ja muid sõnu rääkis ta nüüd mulle ja püüdis kõigest wäest, mis rõõmu tema oli sel tunnil tunnud, mulle näidata; ja et ta nagu ööldud heaste koolitud mees ja palju raamatuid lugenud oli, siis käis kõne tal suus, mis soras. Minul aga oli sest kül, sest ma olin nüüd nainud ja aru saanud, mis mees ta oli. Muud midagi, kui üks häbemata egsitaja. Kui üks mees ühe naisterahwaga häbemata tööd teeb, siis wõib seda weel vähägi wabandada, sest se sünnib ometi looduslikul teel, ehk ta kül hukkamõistmise wäärt on, aga kui mees meesterahwaga hullab, siis on se koguni andeksandmata, sest et ta esiteks Jumala käsust ja teiseks looduslikust seadusest midagi ei hooli, ehk selle tööle kül greeka keelest nimi on wõetud, mis mitte hirmus ei kõla: päderastia (poisiarmastus). Pealegi rääkis tema, et ta oma sõbraga kaks kord nädalis seda wiisi oli teinud aasta otsa. Siis oli ta sõber ärasurnud. Hirmus kül niisugusel ajal (muidugi mitte hullates, aga üleültsa) ärasurra ja Jumala kohtu ette astuda üsna eht sedawiisi, nagu Gomorra- ja Soodomlased surid, kus ka niisugune kuritöö õitsmas oli, mis nad ka inglitega tahtsiwad teha, kes Loti juure ööks tuliwad. Ma tegin warsti, et ma kodu sain ja temast ja ei läinud nädalil odsal enam biiblioteeki. Kui ma siisgi jälle pärast lägsin, siis leidsin ma ka jälle teda sealt. Kui lugemise aeg mööda oli ja meie biiblioteegist wälja lägsime, siis haugutas ta mind, et ma ennast niikaua polnud näha lasknud, sest et tema jo ilma minuta ei wõima elada. Ma ütlesin tale aga, et se mis ta oma endise sõbraga oli ajanud, mitte minuga ei wõi sündida. See näis teda koguni ära ehmata ja kui ta siisgi mitu õhtat järgimööda mulle püüdis näidata, kui magus ja hea se pidi olema ja pealeseda mitmed pühakirja tükid, kelle peale ma ennast toetasin koguni teisiti äraselletas, et üsna naljakas kuulda oli ja ühel õhtul minu käest wiimast otsust nõudis: kas ma seda teen ja selle juures weel mind lubas aidata, mo elu kergitada ja mind ehk pärast weel suureste koolida lasta, kui ta oma wanemate-wanemate mõisa, mis Sagsa maal pidi olema ja mis ta tõeste arwas pärida wana paranduse õiguse järele, siis ütlesin ma tale wiimast korda, mis ma enne

mitukord olin öölnud: Seda ma eladesgi ei tee! — Nende sõnade järele kadus ta must nurga taha ja ei luband ilmasgi enam mind waatama tulla ega mulle end näidata.

Mina aga lägsin kodu ja heitsin magama, pärast seda, kui ma Jumalat olin tänanud, et ta mind nii heldeste oli kiusatuse eest hoidnud; sest see oli üks kena tük ja ma wõin sest näha, missugused inimesed linnas elawad. Issand aga hoidgu mind ka edaspidi kõige kiusatuste eest! Ja kui tema töotuste taga ka midagi wõis olla, külap Issand kingib mulle seda muidugi, ilma et ma niisugust roppu tööd teen.

März. —

Sel 14. olin ma Rubinsteini härra juures, kes kõige suurem klaweri mängija maailmas nüüdsel ajal on ja küsisin tema käest nõuu, kuda üks waene inime ka ennast wõiks wälja koolida muusika tarkuses. Ta arwas, et nüüd enam midagi teha ei wõi, aga tulewal sügisel wõiks ma konserwatoriumisse astuda, kus ma saan wäljakoolitadud ja et ma selleks ajaks end wenekeeles täiendan, sest et seal kõik wenekeeles saab õpetud. Pealeseda arwas ta, et ma kül natuke wana selletarwis oleks, aga ma pole jo ka mitte enam odsast peale hakkaja. Ma näitsin tale ka ühe oma kompositionidest, ta ütles selle üsna hea olewad ja kui ma äratulin, ütles ta mulle: „Aufs Wiedersehen!“ — Ma olen üsna rõõmus selle üle, sest se oli jo ammugi mo soowimine, konserwatoriumisse astuda. Seal wõib inime, kui ta usin on, kuulsaks meheks saada. Muidugi teada, ei wõi mina enam seks saada, sest et ma juba wana olen selletarwis, aga edasi ma lähän ikka, see on kindel. Ühte muud mänguriista wõiks ma kül õppida palju hõlpsamalt, kui klawerit, seda arwas ka Rubinsteini härra, aga minu oma himu on: klawerit mängima, kui se mulle ka raske on, mis sinna wõib parata. Pealeseda ei kannata mo rinnad seda wälja, ühte puhkmänguriista puhuma hakata. — Jumal aga, kes mind seie maale on aitanud, andku mulle jõudu, et ma seks ajaks wenekeele kätte saaksin ja aitku mind omast suurest armust, et ma konserwator. wõiksin astuda. Ma tahan seda Tema nimel ja tema auuks ja oma Eestirahwa kasuks teha. Jumal aita! Ilma Sinuta ei wõi ma ühti teha. Ma olen jo harjund Sinu käest abi saama, sellepärast tulen ikka jälle Sinu juure. Ega Sa mind hädasse ei jäta! —

19. sai kool kaheks nädaliks lahti lastud pühadeks. Se on mulle wäga hea, sest sel ajal wõin ma ennast Wene-, Prantsuse-, ja Inglikskeeles täiendada. Wiimast olen ka peale hakanud ja wõtan nädalis 2 priwaat tundi ses keeles. Jumal andgu mulle jõudu ja mõistust,

need 3 keelt kätte saada! Oh se oleks hea! — Priwaat tunda wõin aga kõigest kaheksa wõtta. sest et ma oma rahaga wälja ei tule. 25 rubl. saangi kuus ja sest pean 12 r. korteri ja söögi eest onklile maksma, mis Peterburgi kohta weel odaw on ja mis ülejääb, sest pean ennast katma ja oma pesu pesta laskma, mis kõik Peterburgis kallist raha magsab.

Oma wenna Jakobi pärast olen üsna kurb,

sest onunaene tülitseb taga ühtepuhku. Uueaastast kuni seiesaadik ei ole ma mitte lahket sõna teda kuulnud Jakobi wastu rääkima. Sellepärast pean ma onut paluma, et ta teda niipea kui wähe wõimalik, meistre juure paneb. Ühte õpetud meest tast saada ei wõi, sest et tal kõwa pää ja ka, paraku! kõwa süda on. Tal enesel nätkse lusti olewad, instrumentitegijaks saada, eks saa näha, mis tast saab.

(Lõpp).

Eesti Lauljate Liidu juhatus,

ühtlasi praeguse VIII. laulupeo korraldaja.

Foto Parikas.

1. J. Reinthal. 2. A. Kasemets. 3. J. Linnamägi. 4. A. Oinas. 5. M. Kippert. 6. J. Mülber.

KOLM LUULETUST.

RABINDRANATH TAGORE.

I.

Kui lamp mu voodi ääres kustus, ärkasin ma ühes varajaste lindudega.

Ma istusin avatud aknal, värskel pärg mu lah-tiseil juukseil.

Noor rändaja tuli roosilises hommikudus täna-vat mööda.

Ta kandis oma kaela ümber pärlketi; ja päiksekiired langesid ta juukstele.

Mu ukse ees peatus ta ja küsis tormiliselt:

„Kus on tema?“

Häbi pärast ei võinud ma talle öelda:

„Tema olen mina, noor rändaja, tema olen mina.“

Oli hämarik ja lamp ei olnud veel süüdatud. Mõttetult palmisin ma omi juukseid.

Noor rändaja astus vankrisse loojuva päikese hõõguses.

Ta hobused olid vahus ja tolmu ta riietel.

Ta tuli mu juure ja küsis väsinud häälil: „Kus on tema?“

Häbi pärast ei võinud ma talle öelda:
„Tema' olen mina, väsind rändaja, 'tema' olen
mina.“

Aprilli õhtu. Lamp põleb mu toas. Vaikselts
hiilib lõunatuul sisse. Käratsev papagoi
uinub puuris.

Mu vöö on paabulinna kurgu värviline, ja mu
mantel on haljas kui noor rohi.

Ma istun aknaall pörandal ja vaatlen maha-
jäetud tänavat.

Läbi pimedada öö [sosistan ma: „Tema' olen
mina, lootusetu rändaja, 'tema' olen mina.“

II.

See oli maikuus. Helgas keskpäev näis lõp-
matu pikana.

Kuiv maapind janunes palavuses.

Korraga kuulsin jõe äärest häält:

„Tule armsaim!“

Ma panin raamatu kinni, avasin akna, et
välja vaadata.

Ma nägin suurt pühvlit, ligastund karvadega,
rahulikult, kannatlikult jõe ääres seisvat, ja
väike poisike, põlvist saadik vees, kutsus
teda ujutuspaigale.

Ma naeratasin mõeldes ja hingatus magusat
rahu liigutas mu südant.

III.

Auväärt isa, anna andeks neile kahele patusele,
Kevadtuuled puhuvad täna metsikutes keeristes,

ajades ära tolmu ja varisenud lehti.
Ühes nendega on ka su õpetused läinud.
Ära ütle isa, et elu on edevus.

Täna oleme meie mõlemad teinud rahu surmaga
ja ainult vähesteks, kaduvaiks tundideks
oleme saanud surematuiks.

Isegi, kui tuleks kuninga sõjavägi ja tungiks
meile vihaselt kallale, siiski raputaksime
murelikult pead ja ütleksime: „Vennad, te
segate meid.“

Kui nad aga seä kärearikast mängu peavad
tegema, mingi nad ja lasku omi sõjariistu
teisal kõliseda.

Meie oleme ainult vähesteks kiirelt-kaduvaiks
silmapilkudeks saanud surematuiks.

Kui rahvas tuleks ja asuks sõbralikult me
ümber, meie kummarduksime sügavalt nende
ees ja ütleksime:

„See määratu suur õnn segab meid“.

Selles lõputus taevast, kus meie elame on vähe
ruumi, sest kevadel õitsevad lilled suurel
hulgal ja mesilaste töökad tiivad segavad
üksteist.

Meie väike taevast, kus ainult meie kahekesi
elame, on väga kitsas.

Saksakeelse tõlke järele kogust „Der
Gärtner“ — „Gitanjali“ H. Rebane.

MIS ON LUULETAR?

P. ALTENBERGI skits.

Ta nägi kusagil võõra noore tütarlapse,
pika ja saleda, kuld-pruunide lehvivate juustega,
pikkade kõhnade käte ja jalgadega, okerkollane
siidi-trikoo mulatpruunil nahal.

Ta ei suutnud teda iialgi unustada.

Ta nägi Jaapani akropaatrupis viieaastase
tütarlapse, kollase näonahaga, tõmbi ninaga
ning süsimustade juustega, mis sarnanesid
parukale. Elustunud laste mängukann!

Ta ei suutnud teda iialgi unustada.

Ta luges ühest imeilusast naisvehklejast,
kes oli pärit rikkast, lugupeetud perekonnast
Veneetsias, kes üheksateistkümneaastasena
põsjusteta omast toast, kolmandalt korralt, uulit-
sale hüppas ning suri.

Ta ei suutnud teda iialgi unustada.

Ent tema kõrval, üsna tema lähedal elas
üks, päeval ja ööl.

Teda võis ta aga unustada, unustada, unus-
tada.

Tõlkinud J. K.

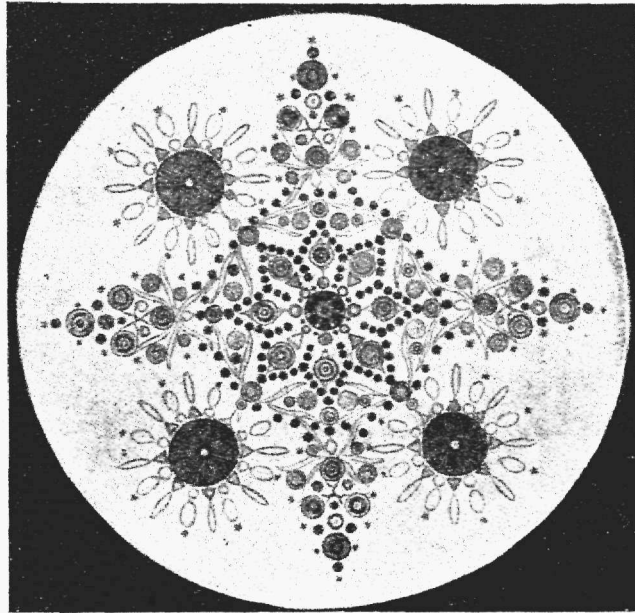
ILU LOODUSES.

Prof. dr. JANSONI järele.

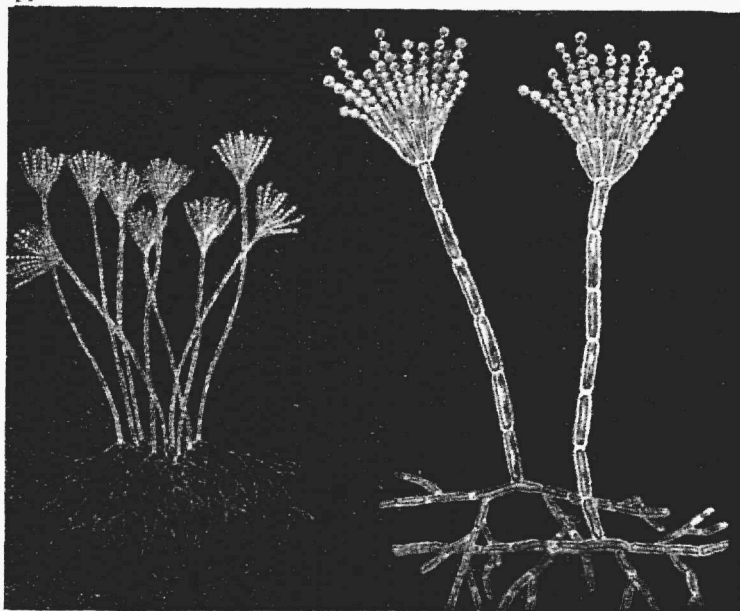
Seadusi ilu kohta ei saa mitte matemaatilistesse vormelitesse koondada, kuid siiski on aegade voolus kultuurrahvaste hulgas välja kujunenud mõiste ilu kohta, kuigi just mitte päris kindel, vaid oma üksikjoontes kõikuv. Kui aastate eest ühes ajakirjas, küsimus üles seati, kas võib masin ilus olla, kas ta võib esteetilisi tundeid äratada, siis tulid mitmesugused vastused. Võhik näeb masinas heameelega ainult metalli hiilgust ja puhtust, tema värvilisi osasid, ühesõnaga välist külge, kuna asjast arusaaja masina ees hoopis teiste tundmustega peatub. Tema kujutab masinat ette tegevuses. Vormile ja värvile lisaks tuleb veel liikumine. Milles ilu leida, oleneb täiesti vaatajast, tema arenemisest, teadmistest ja ettekujutusvõimest.

Seesama korralduses. Selle peale, kes temast lähemalt huvitatud pole, mõjub väline külge — vorm ja värv. Vorm üksinda vähem kui värv. Ämblikuvõrk võib, kui temas hiilgavad kaste-

tilgad. Tundjale silmale valmistab aga just vorm sagedasti esteetilist lõbu, näit. kui ta läbi mikroskoobi vaatleb üherakulisi loomade

Pöllumulla rakukestest kokkuseatud preparaas.

Hallitusseen, mis mädanevatel söögialnetel tuhandetena kasvab.

ja kasvuude hulga (pilt 1, 2), tolmutterakesi õitelt ja liblikatelt, kristallisid (pilt 3). Väga huvitavad on ka suuremate loomade üksikud kehaosad, nagu putukate jalad, tundeorganid, ussikeste karvad jne.

Asjast huvitatule avaneb igalpool võimalus midagi huvitavat näha. Tema teadmised ja fantaasia seavad teatud asja kohasesse ümbruskonda. Nähes näituseks igavat kaktust kusagil aknal, viib ta tema mõttes kohe tema loomulikku asukohta, näeb teda hiilgavas õitseküluses.

Kõiksugu vastikutelt putukatelt oskab ta nende ilu leida. Vormid, mis näivad kui üleliigselt suured ja sellega mitte-harmoneerivad, ei mõju sugugi nii halvalt, kui nende otstarvet teatakse. Tuletatagu mee, kangurite kuju, ninasarvega lindude nokkasid, sarvilisi putukaid.

Elu huvi võib, paljas vorm alles liikumise läbi. Hobune koplis meeldib hoopis rohkem kui ta säravate silmadega, millest elujõud paistab, lendava laka ja sabaga edasi tormab.

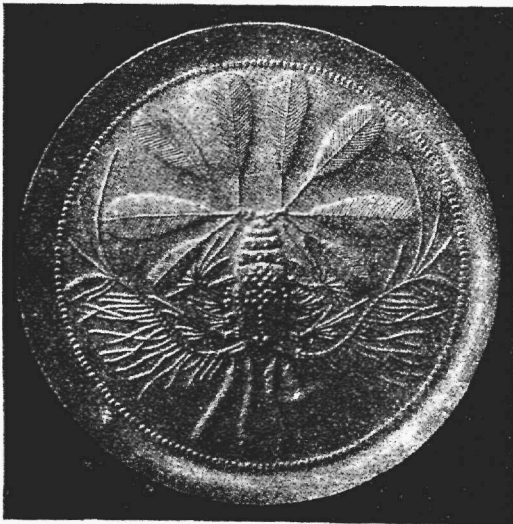
Sedasama võime madude juures märgata. Loomamajades, klaaskastides lamades jätaavad nad vaatajad külmaks, hoopis teisiti mõjuvad nad

Mikroülesvõte kristallidest.

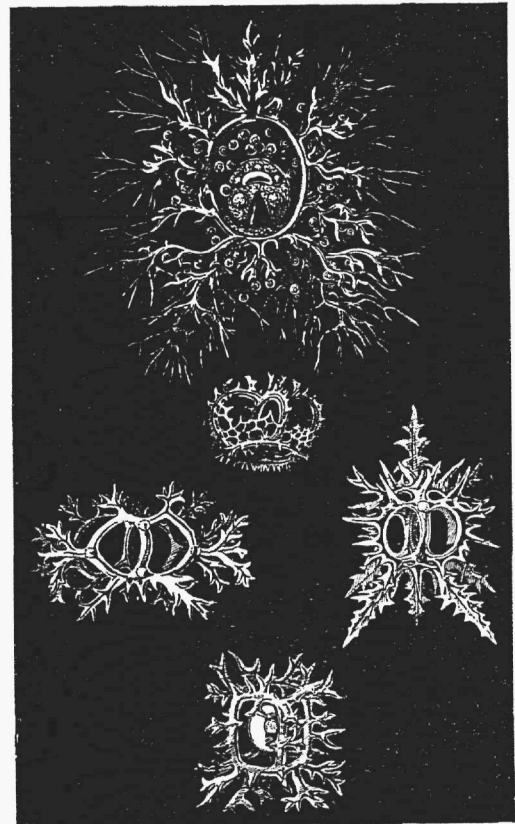
aga liikudes, kus nende musklike mängu, ilusat keha ja graatsilisi liigutusi jälgida saab. Esteetilises mõttes annavad loomamajad meile just vähe. Seal leiame paljud loomad mitte ilusad ja sagedasti inetumadki olevat, kuna needsamad loomad vabalt liikudes hoopis teisiti mõjuvad.

Rutem veel kui vorm, mõjub meie peale värv. Õiteilu suudab ka vähem vastuvõtlikkude peale mõjuda, sagedasti ka mitte värv kui sarnane, vaid tema vastolu „ruumile“ ja vormile,

Vasktaldrek, tumedaks värvitud, käsitöö.
Motiiviks on võetud merivähk.

sest loodus töötab vastoludega. Palju on loodusest võtnud modern kunst, kus just teravate värvide kõrvuseadmiselega, mida varem ei juletud, palju on kätte saadud. Kui aga värvilisi õisi suurendamisklaasi all vaadelda, pureneb ka nende mõju. — Sagedasti suurendame meie mõtetes asjade ilu. Õitsvat roosi kujutame kohe vastavas vaasis kohasel laual; mõne enesest külma pärlil või kalliskivi mahutame meie kohe mõttes sõrmusesse, keesse jne., milles ta alles paremana paistab, nagu pildid vastavates raamides. Surunud looduskujud, nagu kalliskivid tarvitavad just rohkem vastavat tagaseina, kui elavad, kes elu ja liikumisega võidavad. Siiski näevad ka elusad olevused vastaval tagaseinal ilusamad. Punane leptriinu vär-

Radilaarid. Üleval: *Lithocircus magnificus*; selle all: *Acanthodesmia corona*; pahemat kätt: *Ocotympanum cervicorne*; paremat kätt; *Tympaniscus tripodiscus*; all: *Lithoculus astragalus*.

viline liblikas jne. näevad rohelisel ehk mõnel teisel tagaseinal kenamad. Seda värvide segu kasutasid ka inimesed: nii ehib aednik ilupeenraid, mis oma värvilikkusega inimese silma rõõmustab. Loodusearmastaja silmale on küll kodusem näha mõnda puud vabas ümbruses kasvamas, jälgida, kuidas ta pungad pakatavad, õied ja vilid valmivad. Nii on võõrdunud ka hariliku inimese silm endisaegsest geomeetristest lillepeenardest ja lõigatud puudest, sest et teda koolides rohkem tutvustatakse looduse õige iluga.

Nagu vormgi, nii mõjub ka värv esteetiliselt rohkem, kui ta liikumisega ühineb. Lendlevad liblikad, jalutavad fasaanid, oma sabadega ukustavad vaud, hüplevad kolibrid ja papagoid, hülgavad sitikad ööpimeduses mõjuvad alati meelirõõmustavalt. Kellel tundmuseilm mitte nüritud pole, see tunneb alati lõbu, vaadeldes õõtsuvat viljapõldu, tormi merel, musti varemeid valgel lumeväljal, tuule käes kõikuvaid puid.

Liikumine pehmenab värvide äkilist üleminekut. Nii valmistab kõige suuremat esteetiliselt naudingut vormi, värvi ja liikumise ühinemine üheks pildiks. Missuguse heameelega jälgime meie kiilide lendu mõne veelilledega täiskasvanud tiigi või järve kohal, kirjude liblikate hõljumist õielt õiele. Ei tule aga ka mitte enesest kõige ilusa maitsemise võime. Nagu fotograaf oma aparati plateta tarvitada ei saa, nii on tarvis ka inimesel tundelikku ja vastuvõtlikku hinge. Paljugi, mida silm näeb valmistab ühele hingele rõõmustavaid üleelamusi, kuna teine teda maitsta ei oska. Näituseks linnupesad väikeste poegade, mängivad kutsikad ehk kassipojad ja palju muud. Peab jõudma looduse ilu tundmiseni, kuna ümbritsevat elu looduses rohkem tähele peab panema, tema sügavustesse tungima. Kasvava huvi ja teadmistega areneb meie maitsemisvõime ruttu. Kes aga loodusest hoolimatult mööda astub, temalt ainult praktilist ja tarvilikku võttes, sellele jääb ilu looduses ikka seitsme pitseriga raamatuks.

— li

ISLANDI KALURID.

KATKE PIERRE LOTI MEISTERTEOSEST*)

Tõlkinud PEET VALLAK.

See oli kuus päeva enne ärasõitu Islandi. Nende pulmarong tuli Ploubazlanec'i kirikust, vihane tuul järele lõõtsudes; taevast oli pilvine ja üleni must.

Palju oli selles rongis noori, kelledel elu üle kallaste kees; kuid oli samuti vanu, halljuukselisi, kes siiski veel naeratasid, omi pulmapäevi ja esimesi aastaid meele tuletades. Ka vanaema Yvonne oli nende hulgas, kergemeelselt õnnelik Yanni vanaonu käekõrval, kes temale vanamoodseid meelitusi jagas; ta kandis ilusat uut tanu, mis selleks puhuks ostetud, ja sama väikest rätti, mis nüüd kolmandat korda värvitud — mustaks, Sylvestre'i pärast.

Ja tuul puistas vahettegemata kõiki pulmalisi; võis näha ülestõstetud seelikuid ja pahupidi pöördunud riideid, eemalepaisatud mütse ja tanusid.

Kiriku ukse ees ostis noorpaar, kommet jälgides, kimbu kunstilli, et sellega omi riideid kaunistada. Hajameelselt kinnitas Yann kimbukese oma rinnale, kuid tema oli üks neist, kellele kõik hästi läheb. Mis Gaudi puutus,

ta oli ikkagi veel teataval määral daam, ja need vaesed lihtsad lilled kinnitati pihiku äärele, mis nagu varemgi sirgelt ta saledat pihta kattis. Viulimängija, kes rongi eel käis, oli tuul päris pööraseks teinud, ta saagis nagu hullumeelne. Ta lood kostsid ainult hooti kuulajate kõrvu, kõlades mühisevas tormikeerus kui mingi vaikne, koomiline muusika, tasasem kajaku kistsast.

Kogu Ploubazlanec oli jalul neid vaatamas; see pulm oli midagi, mis inimesi ärevile ajas, ja selleks tuldi kaugelt ümbrusest kokku; teelahkmeil seisis neid igalpool, pulmarongi oodates salkadena. Peaaegu kõik Poimpoli islandlased, Yanni sõbrad, olid kohal. Nad tervitasid noorpaari möödaminekul; Gaud vastas kerge pealiigutusega ja sõbraliku tõsidusega nagu daam, ning kogu tee imetleti teda.

Ka kõige kaugemad, vaesemad ning isegi metsatagused külad olid tühjad oma kerjustest, vigastest, nõdrameelsetest, karkudel käijatest idiootidest. Nad istusid teeveeres oma harmoonikate ja leierkastidega ning sirutasid käsi, puukausikesi, kübaraid, et armuandi vastu võtta, mida Yann neile suursugusel, armsal ilmel ja Gaud ilusal, kuningatari naeratusel ja

*) Pierre Loti, tähtis Prantsuse kirjanik, suri hiljuti. Eelmises „Ao“ numbris oli tema pilt.

.... siiski ei ole paremaid paberosse kui

„Fru-Fru!“

gas. Seal oli väga vanu kerjuseid, kelle tühjeil päil, mis enam midagi kinni pidada ei suutnud, halle juukseid leidis. Tee kraavides kühmus istudes olid nad sama mulla karva, millest nad tulnud näisid olevat ja milleks nad jälle pidid saama, ilma et nende elul kunagi mõtet oleks olnud; nende ümberhulkuvad silmad olid rahutumad, nagu nende ebaõnnestunud ja kasutu olemasolu müsteerium. Millestki aru saamata, vaatasid nad selle elurikka ja uhke pulmarongi möödaminekut...

Jätkati teekonda Pors-Eveni külakese ja Gaose maja poole. Jälgides Ploubazlanec'i pulmade traditsioonilist kommet, mindi Kolmainu Jumala kabeli juure, mis peaaegu bretoonlaste maa lõpul.

Viimase kaldaveerse kaljurahnu jalal seisis ta koguni madalal, täiesti vee lähedal, nagu kuuluks ta merele. Ta juure pääsemiseks tuli mööda rahnude-vahelist kitseteed minna. Ja pulmalised valgusid laiali sellel eraldatud kivirohkel maanina nõlvakul, kus rõõmus ja valatlev kõnekõmin tuule ja laine kohinasse täiesti kadus.

Raske oli kabelile juure pääseda; kõik sel tormilisel päeval polnud hädaohuta, sest meri viskus hooti liig kaugele maale. Nähti vahutavaid laintemägesid kõrgele paiskuvat ja tagasi langedes kõike üle ujutavat.

Yann, kes kõige eel oli, Gaud ta vastu toetudes, taandus esimesena piiskade eest. Nende taga ridastusid pulmalised kaljudel poolringikujuliselt, ja näis, kui oleks Yann sinna selleks tulnud, et oma naist merele esitleda; kuid see tegi noorele naisele pahura näo.

Pöördudes nägi Yann viulimängijat, kes hallile kaljule oli istunud ja tuulepuhangute vahel oma kadrilli kuuldavale püüdis tuua.

„Lõpeta oma mäng, sõber,“ ütles ta, „meri mängib meile teist lugu, mis paremini kõlab kui sinu oma...“

Samal ajal hakkas jämedat vihma sadama, mis juba hommikul tulla ähvardanud. Siis roniti kisa ja naeruga suures segaduses kõrgetele kaljudele tagasi, et Gaoside juure varjule pääseda...

*

Pulma pidusöök korraldati Yanni vanemate juures, sest Gaudi kodu oli liig kehv.

Teisel korral, suures uues kambris istus kakskümmendviis pulmalist laua juures noorpaari ümber; õed ja vennad; onupojast loots Gaos, Guermeur, Keraez, Yvon Duff — kõik endiselt purjekalt Marie'lt, kes nüüd aga Leopoldine'il teenisid; neli nägusat pruutneitsit, juuksepalnikud rõngana kõrvade kohal, nagu omal ajal Büzanzi keisritarid kandsid, ja pääs uuemoelised, tigukarbikujulised valged tanud; neli noort peigpoissi, kõik islandlased, suurekasvulised, ilusate, uhkete silmadega.

Ka alumisel korral, arusaadav, söödi ja keedeti; kogu pulmarongi lõpp oli sinna kirjus korratutes kokku korjunud, ja toidukeetjad naised, kes Paimpolist palgatud, kaotasid peaaegu pea suure kolde ees, mis panne ja padu täis.

Yanni vanemad olid kahtlemata rikkamat naist oma pojale soovinud; kuid Gaud oli nüüd mõistliku ja aruka tüdrukuna tuntud, ja ehk ta küll enam rikas polnud, oli ta kogu ümbruskonnas ometi kõige ilusam tüdruk; vanadele tegi see rõõmu, et noored üksteisele nii kohased olid.

Pärast sööki tähendas vana isa selle abielu kohta kelmikalt:

„Nüüd on jälle noori Gaoseid oodata, olgugi et neid Ploubazlanec'is küll ja küll on!“

Ja sõrmedel lugedes kõneles ta ühele nooriku onule, kuidas see nimi nii laiali on lagunenud: ta isal, kõige nooremal üheksast vennast, oli olnud kaksteistkümmend poega, kõik täditütardega abielus, ja need tõid ikka jälle uusi, Gaoseid ilmale, hoolimata neist, kes Islandi merel hukkunud!..

„Mina,“ ütles ta, „astusin ka ühe sugulase Gaosiga abiellu ja meil oli neid koguni neliteistkümmend.“

Sellele järeltulijate hulgale mõeldes, muutus ta jälle rõõmsaks ja raputas rahul olles oma valget pead.

Muidugi, tal oli vaeva küllalt olnud, neid neljateistkümmend väikest Gaosi kasvatades; kuid nüüd oli ta seisukord selle kümnetuhande frangi tõttu märksa paranenud, mis ta merelt leitud peremeheta jäänud laevakoorma müügist saanud, ja mis teda tublisti aidanud.

Lõbusas meeolus kõneles ka naaber Guermeur naljalugusid väeteenistuse ajult, juhtumustest Hiinas, Antilli saartel ja Brasiilias, mida

Ärimehed!

Kõikides Eesti linnades ja alevites toimetab rahasaatmisi ja sissenõudmisi kõige rutiinini

Eesti Rahvapank
Tallinnas, S. Karja tän. 19.
Tel. 2-02.

noored, kellel reisid neile maile alles ees, avasilmil kuulasid.

Ilusam mälestus oli Iphigénie reisidelt jäänud; kord, kui nad uduse ilmaga õhtul veinikeldris vaate täitsid, katkes nahkvoolik. Siis hakati sellest teatamise asemel jooma, kuni himu täis. Kaks tundi kestis see jooming, kuni vein lõpuks patareini ulatus ja kogu meeskond joobnud oli.

Ja need lauas istuvad vanad merimehed naersid heasüdamisel lapsenaerul kelmika muigega.

„Siunatakse küll teenistust,“ ütlesid nad, „taevake, kus võiks küll mujal niisuguseid tükke teha!“

Ilm ei läinud väljas ilusaks, koguni ümberpöörduvalt; kottpimedas öös mässasid torm ja vihm edasi. Hoolimata ettevaatusabinõude tarvituselevõtmisest, olid mõned sadamasse toodud laevade ja lotjade pärast rahutud ning kõnelesid nende vaatamaminemisest.

Samal ajal kostis hoopis teistsugune, palju rõõmsam kära alt kambrist, kus kõige nooremad pulmalised õhtusöögil lõbutsesid, peaaegu üksteise kukil: see oli noorukeste, tädi- ja onupoegade-tütarde rõõmukisa ja naerulagin, kellele õunavein pähe hakkas tõusma.

Lauale kanti küpsetatud liha, kanu, mitmesuguseid kalu, munakooke ja küpsiseid.

Kõneldi kalapüügist ja salakaubaveost, arutati läbi kõik võimalused piirivalvurite petmiseks, kes, nagu teada, merimeeste vaenlased.

Ülal, aulauas, hakati juba veidraid lugusid jutustama. Bretoonikeelsed jutud ristlesid meeste vahel, kes kogu oma eluaja mööda laia ilma hulkunud.

„Need majad Hong-Kongis, sa tead ju küll, majad, mis seal kitsailt tänavailt üles minnes...“

„Ah, muidugi!“ vastas teine laua otsast, kes nimetatud majades sageli käinud. „Muidugi, sina jõudes paremat, eks ole?“

„Nojah! Lõpuks Hiina tüdrukute juures, kuidas veel!.. Nii siis, meie tundsime end seal kodus, meie kolm, kes me olime... Jälgid naised, mu Jumal, kui jälgid!..“

„Jälgid, tõepoolest,“ ütles nõus olles suur Yann, kes ka kord kaugemal reisil olles põhmeluse ajal neid Hiina naise tundma oli õppinud.

„Pärast maksimisel — kellel oli selleks siis raha?.. Otsi, otsi taskuis, ei minul, ei sinul, ei temal, — ei kellegil ühtki soud! — Vabandame, lubame tagasi tulla (siin tõmbas ta oma karmi ja pronksivärvilise näo viltu ja püüdis üllatatud Hiina naist järele aimata). Kuid uskmatu vanamoor hakkas näuguma, märatsema ja kargas meile oma kollaste käppadega kallale (sealjuures ahvis ta vihase vanamoori kähisevat häält ja veiderdas oma näoga kui see, sõrmedega nurkadest üles tõstetud silmi pööratades). Ja näe, kaks hiinlast, kaks... lõpuks panid kaks urka peremeest, sa tead küll, kongi lukku, — meie sees! Kui kord ja kohus, haaratakse nad patsipidi kinni ja lastakse päid vastu seina tantsida. — Kuid äkki! hiinlasi ronib kõikidest aukudest sisse, vähemalt tosin, varukaid üles koorides, et meile kallale tungida — aga kohe näha, et meestel endasse usku pole! — Mul oli parajasti kimp pillirookeppe kaasas, mis tee tagavaraks ostetud; need on hästi kõvad ja ei murdu, kui nad rohelised on; võite isegi arvata, kui tarvilikud need meile nende koletiste peksmiseks olid...“

Ei, tõepoolest, väljas ulus ränk tuul; sel silmapilgul värahtasid hirmsast paisangust aknaruudud ja jutustaja, ruttu oma loo lõpetades, tõusis üles, et oma lotja vaatama minna.

Teine kõneles:

„Kui ma suurtükipaadil Zénob'ic'il väekapralina kortermeister olin, nägin ma ühel päeval Adenis jaanalinnusule kauplejaid, kes laevalaele hiilisid. (Nende kõnelemist jälgides): „Tere, väekapral; meie pole mitte kaa-

!!! Kõige ilusam mälestus laulupeost!!!

Ei unusta! Mälestusraamat. Toimetanud Mesike Ploompuu. 400 lehekülge. Hind 300 marka.

Kümme aastat juba ei ole Eestis ühtegi suuremat raamatut nii ilusa paberi peale trükitud, niisama vähe on hoolitsetud ilusa kõite eest. Nüüd on trükist ilmunud 400 kirjanduse pärlit, mida noor kirjandusloo üliõpilane kaheaastase õppetöö kestes kirjandusest ilusamat ja maitsevamat on kogunud. Kogu on mõeldud mälestusraamatuks, nagu neid noored omale armastavad soetada. Raamat on jaotatud aasta, kuude ja päevade järele.

Iga kuu ja iga päeva kohta on püütud leida üks kirjandusline kalliskivi, peaaesjalikult Eesti kirjandusest, aga ei puudu ka maailmas tuntavamad suurvaimud. Igal leheküljel leidub tarviline ruum mälestuste jaoks, nagu neid noortel viisiks on üksteisele kirjutada.

RÄTSEPAÄRI M. ANDREESEN

TALLINN, RATASKAEVU T. 14-4. KÖNETR. 17-54

Teatan oma austatud tellijatele, et olen saanud VEEL suurema partii S U V E Ü L I K O N N A - ja P A L I T U R I I D E I D.

AUSTUSEGA M. ANDREESEN.

bakad, meie oleme ausad kaupmehed...“ Tugev hoop kuklasse, lasin neid ülepeakaela alla lennata. „Sina, kallid kaupmees, kuule, mis ma ütlen, too mulle kõigepealt kimp sulgi kingiks, siis alles vaatame, kas sind su pudukaubaga laevalaele laseme.“ Ma oleks sellega tagasõidul tükk raha teenida võinud, kui ma mitte niisugune lojus poleks olnud! (Kahjatsevalt): Kuid sa tead, sel ajal olin ma alles noor jõmp-sikas... Ja siis, kui ma Touloni jõudsin, sain ma ühe tüdrukuga, vana tuttavaga kokku, kes moeäris teenis...“

Äkki tundis üks Yanni vend, punaste põskedega ja elavate silmadega tulevane islandlane, enese liig rohkest õunaveini joomisest haige olevat. Teda pidi ruttu välja viidama, seda väikest Laumec'i, ja see tegi jutule järsu lõpu, nii et teadmata jäi, missuguse pettuse teel moeneiu suled omandas.

Tuul hulus koldes, nagu kannataja surmamõistetud; aegajalt raputas ta hirmuäratava ägedusega kogu maja, nii et see oma alusmüüri värises.

„Arvatavasti vihastab see teda, et meie siin lõbutseme,“ ütles onupojast loots.

„Ei,“ vastas Yann Gaudi poole naeratades. „See on meri, kes rahul pole, sest et ma kord tema aga abiellu töötasin astuda.“

Samal ajal hakkas imelik väsimus nende kahe üle võimust võtma; nad kõnelesid tasa, käsikäes, eraldatud teiste rõõmu keskel. Yann, teades, et vein ta meele peale mõjub, ei joonud sel õhtul sugugi. Ja ta, see suur poiss punastus, kui üks tema Islandi sõpradest saabuva õö üle meremeheliku naljatuse lendu lasi.

Silmapilgu valdas teda isegi kurbus, Sylvestre'ile mõeldes. Üldiselt oli otsustatud mõrsja isa ja tema surma pärast täna mitte tantsida.

Kaeti viimne laud; varsti pidi laudama. Kuid enne palvetati perekonna hukkunud liikmete eest; pulmades ei mindud sellest usukombest kunagi mööda, ja kui Gaosi isa tõusvat ja oma valget pead paljastavat nähti, sigines igalepoole vaikus.

„See on Guillaume Gaosi, mu isa eest.“

Ja ristimärki tehes hakkas ta surnu eest ladinakeelset palvet pidama:

„Pater noster, qui es in caelis, sanctificetur nomen tuum.“

Kirikuvaikus oli isegi alla, rõõmsate noorte laudkonna juure ulatunud. Kõik, kes selles majas viibisid, kordasid mõttes neid igavesi sõnu.

„See on Yves ja Jean Gaosi, mu Islandi merel hukkunud vendade eest... Pierre Gaosi, mu poja eest, kes Zélie'i hukkunud...“

Pärast, kui ta kõikide Gaoside eest palvetanud, pöördus ta vanaema Yvonne'i poole.

„See on,“ ütles ta, „Sylvestre Moani eest.“

Ja ta luges veel ühe meie Iša palve. Siis nuttis Yann.

„... Sed libera nos a malo. Amen.“

Siis algasid laulud. Kõigepealt lauldi neid laule, mis meriväes teenides õpitud oli, kus nagu teada, palju häid lauljaid.

On vahva Zuaavi suguharu, kuid võistelda ei saa ta meiega; ei karda surma vana merikaru, — ta elagu, hurraa, hurraa!

Üks peigpoistest laulis pikaldases, südamlikus toonis need sõnad ette ja koor kordas neid ilusa, sügava häälega.

Kuid noorpaar kuulas seda kõike nagu kuskilt lõpmatust kaugusest; kui nad üksteisele vaatasid, kiirgasid nende silmad väriseval läikel, nagu looriga kaetud lambid; nad kõnelesid ikka tasamini ja tasamini, ikka käsikäes, ja Gaud lõi silmad sageli maha, sest ta tundis, et mingi võimas ja magus hirm teda oma käsikija ees ikka enam ja enam valdas.

Nüüd käis onupojast loots lau ümber ringi, pakkudes omalt poolt pulmavijina; ta oli selle suure ettevaatusega kaasa toonud ja hoidis avatud pudeli hoolikalt oma käes, et mõni teda ümber ei tõukaks, nagu ta ütles.

Ta jutustas neile ka tema ajaloo: ühel päeval kalu püüdes, ujus üksik vaat merel; polnud ühtki võimalust teda välja tõmmata, sest ta oli ülisuur; siis raiuti tal vee peal auk sisse ja täideti kõik laeval leiduvad potid ja nõud. Võimata oli kõike ära mahutada. Antj teistele lootsidele ja kaluritele märku; kõik silmapiiril olvad purjed kogunesid leidise ümber.

„Ja ma tean mitut, kes sel õhtul joobnult Pors-Eveni tagasi sõitis.“

Tuul jätkas vahetpidamata oma koledat undamist.

All tegid lapsed ringmänge; mõned neist — kõik väiksed Gaosid — olid sāngi viidud, kuid teised tegid väikese Fantec'i ja väikese Lau-

mec'i juhatusel põrgumüra, tahtes koguni õue joosta, kuid ust avades tormas tuul mühisedes sisse ja kustutas kõik küünlad.

Onupojast loots lõpetas oma viinaloo; tema oli enesele nelikümmend pudelit täitnud; ta palus teisi sellest vaikida, merikommissari pärast, kes tema vastu protsessi võiks tõsta selle teatamata jäänud meriheidise eest.

„Siiski,“ ütles ta, „oleks selle veiniga hoolikamalt ümber käima pidanud. Kui ta korralikult selguda oleks saanud, oleks ta suurepäranane, sest temas on kindlasti rohkem viinamarja mahla kui kõigis Paimpoli veinikeldrites kokku.“

Kes küll teab, kust see merelt leitud vein pärit? Ta oli kange, puhtavärviline, aga rohkesti meriveega segunenud, terava soolvee maiguga. Ometi maitses ta väga hästi ja hulk pudelid tühjendati.

Juba hakkasid pead vähe pööritama; hääled muutusid karedamaiks, ja poisid kaelustasid tüdrukuid.

Jätkati rõõmsalt laulmist; ometi polnud õhtusöögi ajal õiget rahu ja mehed tegid ärevaid tähendusi kurja ilma kohta, mis järjest hullumaks läks.

Väljas jätkus pahaendeline ulung omasoodu, koledam kui kunagi. See oli nagu üksainus venitatud, alataasa paisuv, ähvardav möirgamine, mida tuhat marutõbist metselajat ühekorraga, kaelad õieli kõigest jõust kisendasid.

Ekh jälle võis arvata, nagu kostaks kaugusest suurte merisuurtükkide kohutav, tume tümin; kuid see oli meri, mis igalpool Ploubazlanec'i randa peksis: — ei, tõepoolest ta ei näinud rahul olevat, ja Gaud tundis oma südame kokku tõmbuvat selle hirmsa muusika pärast, mida keegi nende pulmapidule kutsunud polnud.

SALAKOHUS KURESAARE LOSSIS JA KAPITULATSIOON 1710. A.

AJALOOSSE KIVINENUD ELUVILKSATUSED EESTI SUPELUSLINNA MINEVIKUST.

Vana-Liivi orduaegseist suurehitusist on kõige tervemana säilinud Kuresaare loss, mille ümbruses praegune Kuresaare linn asub. Vanus kroonikais räägitakse Kuresaare lossist esimest korda 1381 a. Põhjendatult arvatakse, et loss ehitati peale suurt Eesti mässi 1345 a. umbes 1338 ja 1362 a. vahel. Paljud lossi toad ja saalid püsivad arhitektooniliselt algkujul, kuna muutunud on seinailustused, mööbel jne. Viimast korda restaureeriti lossi ruume 1910 a. kunstnik O. v. Mölleri juhatusel, kes püüdis uuendada seinailustusi, aknaid, võlve, kaminaid jne. esialgsel kujul. Ruumid korraldati Saaremaa rüütelkonna (maapäeva) asjaajamise kohaks (Landratskollegium), mis asus Kuresaare lossis 1836—1917 a.

Suvitajatele on loss veetlevaks vaatamiskohaks.

Läbi kuussada aastat seisnud väravavõlvistiku sammub 20. aastasaja inimene möödunud aastasadade kivise loomistööilma. Keskaja kalgihingeliste piiskoppide ja maavalitsejate kivikindla ja salapärase eluhoone kujukad arkaadid, keldrid, hämarad saalid, kitsad keerd-trepid süllapaksustes müürides, vanamoelised ahjud, kaminad kujundavad kurbjoonelise, rusuvõudse pildi keskaja võimupäevist. Vanade rüütillosside hauakabeli raskepärusus. Kõigis

ruumides nagu hingab aastasadade vaim . . . Kuskil võlvruumis alumisel korral raidkividega vooderdatud ümar lossikaev. Kummardad üle ääre — peegeldub nagu kivises sängis uinuv veepinnal . . .

Erilist tähelepanu valdab lossi ruumide hulgas muistse salakohtu hauavaikne saal, mis asub kõrvuti söögisaaliga. Tema seinel ripuvad Vene keisrite elusuurused pildid, Nikolai esimesest algades. Kohtusaalist viib uks kõrgesse võlvitud koridori, mille nurgast viivad keerulised kivitrepid pimedaid urkaid ja salakäärusid mööda vangikoja ja surmamiskoha juure.

Nagu Saaremaa ajalooallikatest*) oletada võiks, peetud kord orduajal selles saalis kuulsa salakohtu istumisi.

Salakohtud (Freigerichte, Vehmgerichte, Heimliche Gerichte) ilmusid Liivimaale ühes orduvõimuga. Nad asutati Saksamaal rüütlite vägivalla ja kuningavõimu nõrkuse päevil „rusikaõiguse“ ajajärgul „tugevate“ taltsutamiseks ja hirmuks.

Ülem salakohus asus Vestafaalias, mida vaba-kohtunikude salapärases keeles nimetati „Rother Land“ („punaseks maaks“). Peale Saaremaa

*) Buxhoevden. = Beiträge zur Geschichte der Provinz Oesel. 1838.

võitmist toodi salakohtu osakond Liivimaalt Kuresaare, kus ta lossis omapäraselt kohut mõistis. Veel praegugi liiguvad rahva keskel õudsed muinaslood salakohtu otsustest. Enamasti karistas salakohus metsikuks läinud ordurüütliid.

Süüdistatava elumaja uksele löödi salaja kirjalik kutse öötunnil kirjas määratud kohale ilmuda. Kolm põueoda täket kinnitasid käsu tõsidust ja kõrvalekaldumatut nõuet käsku täita.

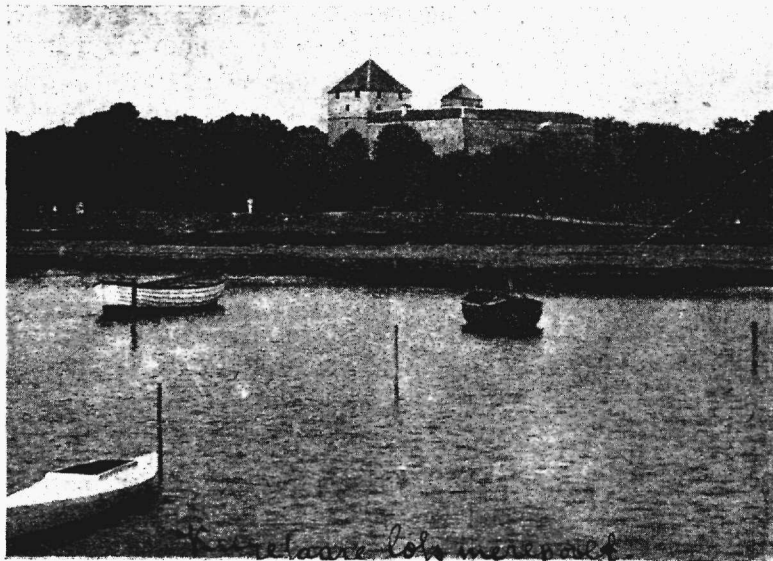
Kutsutu ilmus nime-
tatud kohale. Siin ööpimeduses ootas teda kohtuametnik, kes süüaluselt sõjariistad ära võttis, talle silmadele rätiku sidus ja siis kuhugi teadmatusse talutas. Kohale jõudes vabastati silmad kat-
test ja kohtualune nägi end seisvat ma-
dalavõitu, raske võlvilises saalis, mille ühes otsas kõrgemal kohal oli massiivne laud, laual ristikujuliselt asetatud pajuoks ja põueoda — armu ja karistuse sümbolid. Laua taga istusid kohtu esimees (Freigraf) ja seitse vabakohtunikku, peidetud mustadesse mantlitesse, peakatted üle nägude tõmmatud. Üks lamp valgustas ruumi

kohtunikkude laual, teine ukse

kohal. Tulede vilkuv valgus tungis nõrgalt öövaikse kohtusaali hämarusse. Paksudes müürides paistsid aknaavaused, nagu pimedusse

Sissekäik Kuresaare lossi.

Kuresaare loss merepoolt.

viivad võlvistikku ot-
sad. Akende taga must-
endus öö. Hirmutun-
ne vapustas kohtu-
alust, lõi veregi tar-
duma. Kohutavvaljult
kuuldusid peakohtuni-
ku sõnad:

„Küsin sinult, val-
vur*), on aeg kohut al-
gada?“

„Aeg on käes!“ vas-
tas valvur tumedalt.

Kolm haamrilööki
kuulutasid kohtu al-
gust.

Kaebelusel kaeti
uesti silmad. Kohtu-
nikud tõusid toolidelt,
võtsid peakatted maha
ja kindad käest ning
kordasid ülemkohtuni-
ku järele järgmist van-
net:

„Vannun ja tõutan
õiglaselt kohut mõista,
kartes püha Rooma
keisri viha. Tema ni-
mel, tema võimuga, sa-
lakohtu truude ja va-
bade kohtunikkude

kaasabil, tarvi-
tades süüdlase
karistamise õi-
gust mõõga ja
nööriiga . . .“

Uesti kaeti
näod. Kohtuni-
kud istusid koh-
tadele. Kaebeluse
silmit võeti
kate.

Järgnes süü-
distusakti luge-
mine. Süüdistatavalt nõuti vas-
tutõendusi ja se-
letusi. Igal juh-
tumisel näidati
kaebelusele
süüdistaja nägu.

Tunnistas ko-
hus kaebeluse
süütus — kuul-
dusid elustavad
sõnad: „vaba

karistusest“ (Feme). Siis nõuti kohtualuselt

*) Kohtu pristav, — ametnik, kes süüdlase kohale tõi.

vannet, et ta kõigest sellest kohtupidamise sündmusest täielikult vaikiks.

Kolm haamrilööki kuulutas koosoleku lõppu. Süütu viidi kinniseotud silmadega ööpimeduses endisele kohale.

Ent vabastamise otsuseid teinud salakohus harva, sest harilikult kutsutud sinna ikka niisugused isikud, keda kindlalt mingis kuriteos võidi kahtlustada ja kes oma kõrge seisukoha ehk võimsate sugulus-sidemete tõttu harilikku kohut ignoreerisid. Arusaadav, et sarnased võimumedel mõnikord salakohtu kutsetest suurt ei hoolinud, nagu nad ka teisi kohtunikke tunda ei tahtnud. Sel puhul korraldati kutset teist ja kolmandat korda. Jättis kahtlustatav ka need tähelepanemata, siis ilmus ühel päeval sama saladuslikult tema uksele järgmine õnnetust kuulutatav kiri pergamendil:

„Ma kuulutan selle ja selle süüdlase ja sõnakuulmatu inimese ilmajäänuks kõigist õigustest ja vabadustest, mis annetas temale keiser Karl ja kinnitas paavst Leo ja mida vandega tunnistasid kõik vürstid, valitsejad, orjad, vabainimesed ja kohtunikud, ning muudan süüdlase põrnuks, panen ta riigi karistamise ja keisri viha alla kõigi tema õigustega, vabadustega: võtan temalt maa, au, hea nime, vapi, valimisõiguse ... Salakohtu seaduse nimel jätan ta seaduse kaitseta, karistan poomisega, keha annan lindudele ja metsloomadele, hinge Jumalale; tema varanduse kuulutan riigi omaks, naise leseks, lapsed isatuks“ . . .

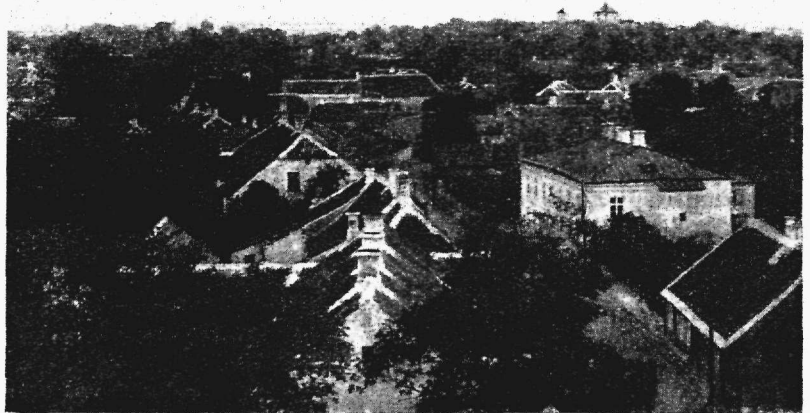
Salakohtu eest kõrvalehoidjat hakati taga kiusama kõigis Euroopa maades, kus asusid salakohtud. Varem või hiljem langes hukkamõistetud salakohtu käsulaste ohvriks. Kohtu võimu ja õiguse tunnistusena pisteti surnukeha lähedale põueoda. Seda koledat karistuse sümboli nähes ei sõandunud keegi nuheldu surnukeha maamulda matta. Teostus salakohtu ähvardus.

Saaremaa end. rüütelkonna raamatukogus, mis Eesti ajal Kuresaare lossist Tartu ülikooli juure viidi, leiduvat saladokumente salakohtu

tegevusest. Nii mõnigi kohaline maaherra, kes ülbes võimujoovastuses kuritegusid korda saatis ja harilikku kohut ei kartnud, lõpetas sala-kohtu otsusel oma maapealse patuse elu. Kuid tema järeltulijad oskasid muutunud oludes ja aegade pehmenemisel kohtuotsuse järele mõju kõrvaldada.

Kuresaare lossi kapituleerumine Vene vägedele 1710. a.

Kuresaare muuseumis (end. „Museum des Vereins zur Kunde Ösels“) leidub klaasi alla raamituna täpne ära kiri Kuresaare kindluse allaandmisaktist (1710. a.). Aktile on joonis-

Kuresaare linn.

tatud ka Kuresaare kindluse põhiplaan, pildistatud Kuresaare „vanasadam“ laevadega kindlust piiravad rügemendid. Vanalaadi pergamentpaber lubab järeldada, et see trükitud ära kiri vahest juba Peetri ajal on tehtud.*)

Kapituleerimisakt on selleaegses kirjaviisis järgmine:

Реляція

о взятіи неприятельской фортеці
Аренсбурга,
сентября 12 дня 1710 года.

Отправлены отъ генерала-лейтенанта Боура*) на островъ Эзелъ майоръ Арнь-Геймъ съ нѣкоторыми тамо полками. Крепость Аренсбургъ штурмовалъ и оную отъ

*) Allaandmisakti pildistus ilmub k/ü. „Looduse“ „Eesti kurortide käsiraamatus“.

*) Bauer. Tõlk.

Kõigile kirjastajatele ja raamatukauplustele

on ajakiri „Agu“ kõige sündsamaks kuulutuskohaks, sest kirjandussõbrad loevad seda ajakirja. Kes „Agu“ loeb, see loeb ka kirjandust, ostab uusi ja paremaid raamatuid. Tehke nad lugejatele kuulutuste läbi tuttavaks!

Kuulutused saata või ära anda „Päevalehe“ kontori Tallinnas.

неприятеля щастливо получилъ. А что по взятіи военной аммуниціи найдено тому при сем реестрѣ.

Реестрѣ:

готовыхъ патроновъ 3000
готовыхъ ручныхъ гранатъ 3000

готовыхъ бомбъ 136
гранатъ гаубичныхъ 50
штурмовыхъ заковъ 400
каркасовъ 30
большихъ и малыхъ формъ на дробь 200
ящичковъ съ мускетными пулями . . . 30

J. P—1.

A U S T R I D.

A. TSHEHOVI järele M.

Ilma iseäralise mälupingutuseta tulevad mulle meele kõik üksikasjad sellest vihmasest sügisõhtust, mil meie isaga kahekesi ühel elavamal Moskva tänaval seisime. Mäletan, kuidas mind siis hoogudena piinas mingi iseäralik haigus: valu polnud kusagil, ainult jalad nõtkusid, keel oli jõuetu sõnu rääkima ning pea oli väga raske... Tundsin, et võin iga minut mõistusetult maaha kukkuda. Ning haigemaija sattudes oleksid arstid pidanud minu juures mingi nimetu haiguse konstateerima: Fames — millest seni ilmunud arstiraamatuis midagi ei teata rääkida.

Minu kõrval seisab isa omas vanas, kerges suipalitus ja mütsis, millest hall-valge puuvillatükk välja vahib. Saabaste asemel on temal jalas suured vanad kalossid ja vanad saapasääred. Armas veider inimene! Tunnen, et seda rohkem hakkab teda hoidma, mida mustemaks ja närusemaks muutub tema kulunud suipalitu. Viis kuud tagasi sõitis ta Moskvasse mingisugust kergemat teenistust otsima. On siin ja seal palumas käinud — ent asjata. Ja täna otsustas ta rahva sekka tulla armuandi paluma. Esimest korda omas elus.

Peatusime suure kolmekordse maja ees, mille esimese ja teise korra akende vahel suure ukse kohal silmatorkav pealkiri „Restoraan“ on kinnitatud. Minu pea on vähe taha ning külje peale vajunud ja tahtmatult vahin ma üles restoraani valgustatud akendele. Neis välguvad inimeste varjud. Hülgab orkestriooni poleeritud kül, seinal on kaks suurt pilti ning laes ripub suur lamp.

Vastasseinale on kinnitatud mingisugune valge nelinurk: ta ei liigu ning eraldub teravalt üldisel tumedal foonil oma sirgjooneliste kontuuridega. Mis peaks see olema? Ma vahin kaua aega ning jõuan lõpuks otsusele, et see on lihtne seinaplakaat, millele midagi kirjutatud on. Kuid mis nimelt — seda ei näe. Ligi pooltundi vahin üksisilmi, sest plakaadi valge pind seob vaadet ning hüpnotiseerib.

Kuid ei saa lugeda, nägemine pole nii terav. Viimaks valdab mind uuesti selle iseäralise haiguse hoog: müristamisena kostab minu kõrvus möödaminevate sõiduriistade rägini tänavakividel, suurlinna sumbunud õhus tunneb haistmine maitsevaid aroome ning gaasilaternate ja restoraani lampide valgus on nagu hele välk. Kõik minu viis meelt on äärmiselt pingul ja ma hakkab seda nägema, mida ennem ei suutnud näha.

— Austrid — loen ma plakaadilt.

Imelik sõna! Olen maa peal kaheksa aastat ja kolm kuud elanud, kuid sarnast sõna pole veel kuulnud... Mis see õieti tähendab? Kas pole see vahest restoraaniomaniku nimi? Kuid ei! Nimelauad riputatakse harilikult uksele, mitte aga toaseinale, seda ma juba tean!

— Isa, mis see tähendab — austrid? — küsin ma käriseval häälel isalt, püüdes oma nägu tema poole pöörata.

Kuid isa ei kuule. Ta jälgib inimhulga liikumist ning saadab silmadega igat möödaminejat. Silmist on näha, et ta tahaks igale neist midagi ütelda, kuid saatuslik sõna ripub suure raskusena tema värisevatel huultel ega taha sealt lahkuda. Ühele herrale astus ta isegi paar sammu järele, ent kui see enese ümber pööras, siis ütles isa: „Vabandage!“, kohmetus, ja tuli tagasi.

— Isa, mis see tähendab — austrid — kordan mina oma küsimust.

— Need on sarnased... loomad... elavad meres...

Ning kohe toob ettekujutus minu vaimusilme ette selle saladusrikka merilooma pildi. Ta sarnaneb kalale... võib olla ka vähjale... Temast võib valmistada maitsevat suppi lõhnava pipra ja loorberilehtedega, vähja sousti ja sülti, mida mädarõikaga süüakse... Turult tuuakse neid suurtes korvides, puhastatakse ruttu, keedetakse... ruttu, ruttu, sest kõik ootavad ja on väga näljased... väga, väga näljased! Kõogist valgub maitsev kalaprae ja

Aleksander Zankov,

Bulgaaria uus peaminister, kes talupoegade juhi Stambuliski kukutamise järele valitsuse etteotsa sai.

Li-Yuan-Hung,

Hiina vabariigi president, keda hiljuti ametist lahkuma sunniti ja vangistati.

vähisupi lõhn... Kuidas ärritab see haistmist ja kõditab kurgulage, kuidas ta kõike mind valdab! Restoraani seinad, isa, valge plakaat, minu palituhõlmad — kõik lõhnavad selle maitseva kalaprae ja vähisupi järele nii teravalt ja ärritavalt, et minu suu närimisliigutusi hakkab tegema. Ja ma närin tõepoolest ning neelan, nagu oleks minu suus tükikene selle saladusrikka merilooma liha... Nauding on nii suur ja ärritav, et jalad mind enam ei kannata... ma kukun! Haaran isast kinni ja tunnen, kuidas ta väriseb. Vaenekene, temal on külm! Küsin:

— Isa, kas austrid on paasturoog?

— Neid süüakse elusalt — vastab isa. — Nemad elavad karpides, nagu kilpkonnad... Need karbid on kahepoolsed...

Illusioon kaob silmapilkselt ning maitsev lõbu ei ärrita enam minu haistmist. Nüüd mõistan kõik! Sosistan:

— See on vastik, jälk!

Siis sarnased on austrid! Kujutan enesele ette konna-sarnast looma, kes omas karbis istub ning läbi selle avause oma suuri, peast väljatikkuvaid, külma läikega silmi pööratab ja eemaletõukavalt lõugu liigutab.

Korvis sipleb terve kuhi libedanahalisi karbielanikke. Lapsed kardavad neid ja jooksevad rettu; ent köögitudruk on julgem — ta võtab neid palja käega otse korvist, laob taldrikule ning kannab laudadele. Ning neid süü-

akse elusalt... kõigi silmade, hammaste ja käppadega! Austrid aga vinguvad ja igäiks neist püüab sööja huult hammustada... Ettekujutus loob vastikuid pilte, kuid... kuid mis pärast hakkab ma uuesti närima? Ma tean kindlasti, et loomad on hirmsad, vastikud, jälgid, kuid ma söön neid ahnelt, kartes nende tõelikku maitset ja lõhna tunda. Üks on söödud ja ma näen juba teise ning kolmanda läikivaid silmi... Ka need on söödud! Lõpuks söön taldriku, isa kalossid, plakaadi... söön kõik, mida aga silm näeb, sest tunnen, et ainult söök suudab minu haigust parandada. Austrid vahivad oma suurte silmadega, ma värisen neid nähes, ent ma tahan süüa, süüa!

— Andke mulle austrid! Andke austrid! — kostab rinnust hüüd ja ma seisan väljasirutatud kätega.

— Aidake, inimesed! — kuulen isa tasast paluvat häält. — Häbi on paluda, ent pole enam jõudu!

— Andke mulle austrid! — kisendan ma uuesti ja ripun isa palitu küljes.

— Kas sina siis austrid sööd? Sarnane poisikene! — kuulen ma enese kõrval naeru. Meie ees peatuvad kaks tsilindris herrat ning vahivad minule näkku. — Sina, poisijõnglane, sina sööd austrid? Kas tõesti? See on ometi huvitav! Kuidas sa siis neid sööd?

— Mäletan, kuidas kellegi tugev käsi mu

valgustatud restoraani tõmbas. Minuti aja pärast olen piiratud uudishimulise rahvahulgaga. Istun valge linaga kaetud laua taga ning süün midagi libedat ja soolast, mis niiskuse ja hallituse järele lõhnab. Süün ahnuse ja täitmatusega, ma ei näri, ei vaata ringi ega küsi, mida ma süün. Mõten, et oma silmi avades näen looma liikuvast suust teravaid hambaid... Süün hakkast midagi kõvat närimast, mis hammastest all ragiseb.

— Ha-ha-ha! Ta, lollikene, süüb karpe! — naerast rahvast. — Rumal, ega süüs karpe ei süüda!

Süüs mäletast kanget janu. Laman omast voodil, rinnast põletast ning suust ei lahku ise-

ärast maitse. Isa kõnnib toast edasi-tagasi ja shestikuleerib.

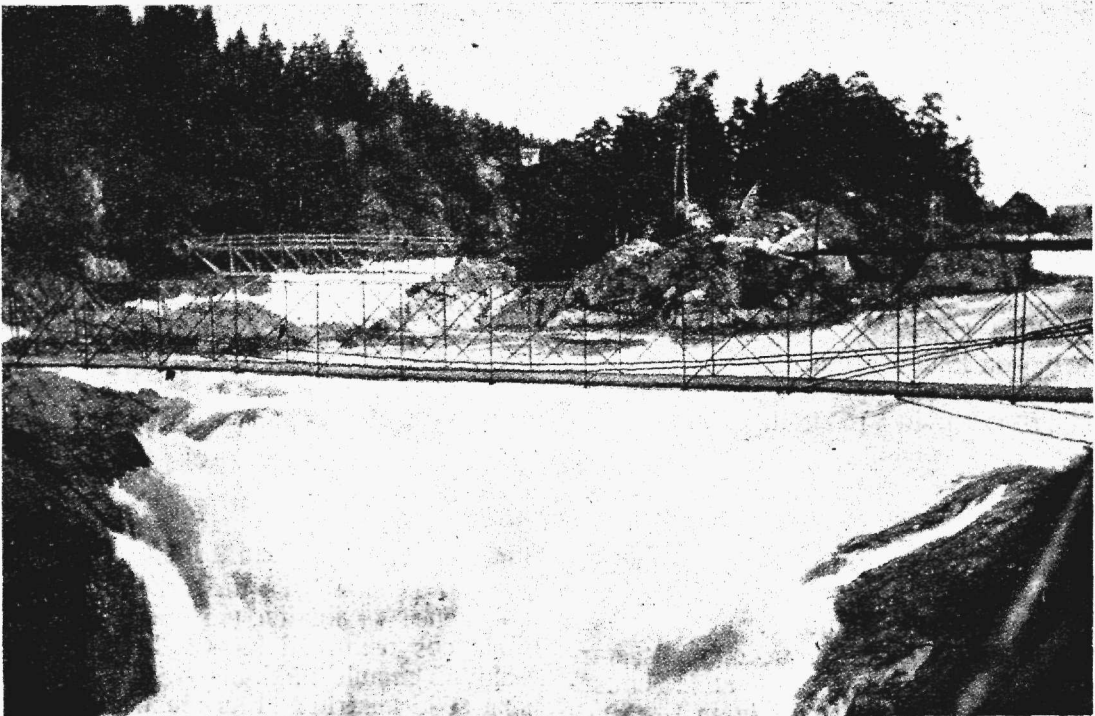
— Olen ennat vähe külmetast — pomiseb ta. — Pea on imelikult raske... Nagu istuks seal keegi... Ent, võib olla, tuleb sellest, et ma täna... nõnda ütelda... et ma täna süüüst pole. Olen tõepoolest täna vähe melik, nagu lollakas... Nägin, kuidast need herast austrite eest kümme rubla maksid. Misparast ei palustud ma neilt vähe... võlgu? Tõepoolest, nad ei oleks keelnud!

Hommiku eel jään magama ja näen unest suurt konna, kellel käppade asemel on pikast vähisõrad. Janust piinatuna ärkast keskpäeval ja näen isa, kes ikka veel edasi-tagasi samust, shestikuleerib ja pomiseb midagi.

MAASTIKUD SKANDINAAVIAST.

Skandinaavia poolsaare kahest riigist on Rootsi järvede- ja Norra fjordidemaal. Kesk-Rootsis leidust suuri ja väikseid veekogusid nii palju, et raske on aru saada, kas oled maal järvedega või järvedel saartega, nii väga vaheldub maa veega. Sama nähtust esineb ainult veel Kanaadas ja Soomes. Rootslaste vanasõna — vett maast lahutast on Jumal rootslaste maa

unustastud — tekkimiseks on nähtavasti põhjuseid küllalt. See oli ka üks maist, mis veepinast kerkis viimsena. Suuremast osalt on ta kaetust graniit-, gneis- ja porfüürrahastudega, nii et näib, kui oleks miljonite meteoride vihm langenust sambla-, rohu- ja taimestikuvastale, millega kaetust keskmine osa Rootsimaaast. Seda kaljumerd tükeldast hulk väikseid ja suuri järvi,

Pilt I. Trollhättakused Rootsis.

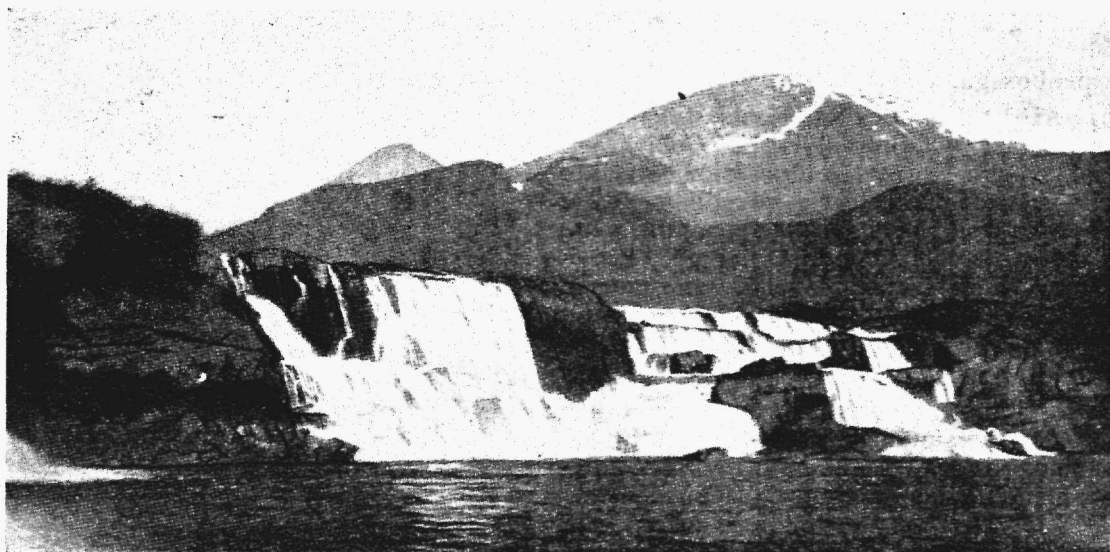
Pilt II. Harsprangkosk.

mis lamavad peegelsiledaina, üksikuina ja vaiksena, kui poleks seal inimesi veel loodudki ja kui elutseksid suurtes, laiaulatuslistes metsades alles ürgloomad.

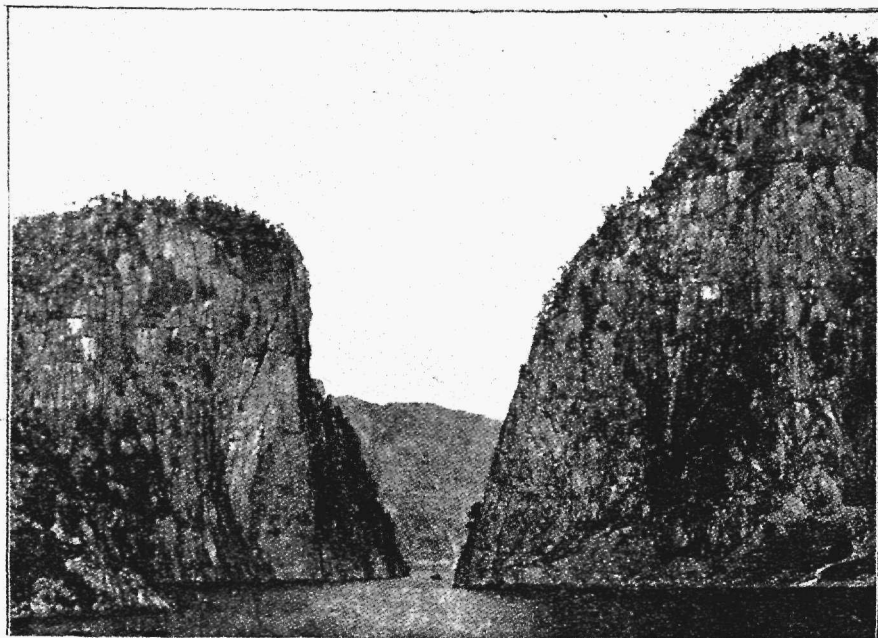
Trollhättakosed. Kõige suurem veekogu Rootsis on Venerjärvi. Asudes umbes nelikümmendviis meetrit kõrgemal merepinnast, saadab ta oma veeülejäagi Kattegatti võimsa ja vee-rikka Götaelfi kaudu. Juba ülalpool Trollhättat sünnitab viimane kiireid veevoole, mis, muutudes ikka tugevamaiks, ikka kohavamaiks, viimaks langevad alla neljalt suurelt järskseinalt, sünnitades nii kuulsad Trollhättakosed

(pilt I). Kõige kõrgem neist — kolmteistkümmend meetrit — on teine kosk, ja hoog, millega võimas jõgi, surutuna kaljude vahele, murrab enesele teed Götebori poole, pakub suurepärase vaate. Samuti huvitav on ka kaanal, mille abil Rootsi inseneerikunst on jõel võimalikuks teinud laevasõidu isegi suurematonnilistele laevadele. Ka on Trollhättal ehitatud jõujaam, mis varustab elektriga Götebori ja teisi Lõuna-Rootsi linnu.

Hasprängkosk. Mida kaugemale põhjapoolse, seda üksildasemaks muutub maa, kuid isegi Lapi rajal liiguvad jõgedel ja järvedel, hulgad aurikud ning mootorpaadid. Iseäranis ilus

Pilt III. Storasjökosk Lapimaal.

Pilt IV. **Suldalvärav**, sada meetrit kõrgeist kaljudest piiratud kitsas läbikäik Suldalfjordi.

on kuristikurikas mägismaa Jockmocki ümbruskonnas, millest voolab läbi kärestikest ja koskist rikas Stora Luleef. Ülemjooksul on ta paljude kilomeetrite ulatusel pool jõgi, pool järv. Oma ilusaima kose sünnitab ta pea pärast väljavoolu Lulejärvest. Kärestikud tükelduvad kahe kilomeetri pikkusel vooluosal ja ühinevad uuesti suureks Harsprängkoseks (pilt II), mis kõrgeimal kohal langeb alla kolmekümne meetri kõrguselt. Suurepäraselt metsikul ürgmetsamaastikul ruttavad rikkalikud veehulgad edasi üle längpinna, kuna teine osa neist, kukkudes mõnedelt järskudelt kaljuseintelt, nende jalal ühineb peakosega.

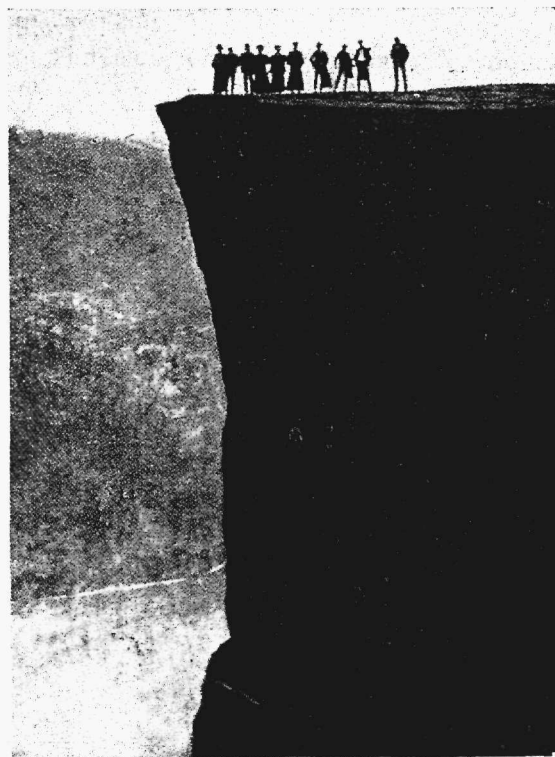
Storasjökosk. Ilusaim Rootsi tuhandete koskede hulgast on Storasjökosk. Gellivarest läänepool, vastu Norrat leidub rida kitsaid, palju kilomeetrid pikki järvi, mis nii mõneski suhtes sarnanevad Norra fjordidele, ainult selle vahega, et neil pole ühendust merega. Kahe vahel sääraseist järvist langeb neljakümne meetri kõrguselt üle hiiglaterrasside alla kogu Kartejauri veehulk (pilt III).

Fjordid. Maakaarti silmitsedes näeme kogu Norra ranniku olevat lõigatud lugematuiks fjordideks, mis, madudena loogeldes, ulatuvad kaugemale maasse, kuni kujukad kaljud ja jääliugustikud nende edasitungimisele lõpu teevad. Laevad, mis algavad teekonna saarterikkalt rannikult, leiavad kohati ainult nii palju ruumi, et järskude kaljuseintega ümbritsetud veevaos ettevaatlikult edasi liikuda, nii et sageli näib,

nagu peaks aurik juba järgmisel silmapilgul kalju vastu purunema. Kuid siis — pööre, ning kitsas veesäng, laienedes järvesarnaselt, avab vaated fjordidele siin ja seal elabühtlaste ja erilaadiliste kallastega lopsakalt rohelistest niitudest, või tumedaist metsadest, või jälle nii hämaraist, mustavaist kaljuseintest, et näib, kui oleks siin sissekäik altima. Kõige silmapaistvam on see n. n. Suldalvärava juures, kaugemale maasse ulatuval Suldalfjordil, põhjapool Stavangerist, Suldalväraval asuvad sada meetrit kõrged, järsud kaljuseinad üksteisele nii lähedal, et näib olevat lõpp veeteel (pilt IV), kuna ometi sealpool kitsast kaljuvahet avaneb kaksküm-

mendkaheksa kilomeetrit pikk järvetaoliselt lai fjord.

Kõige suurepärasem fjord kogu lõuna-lääne-

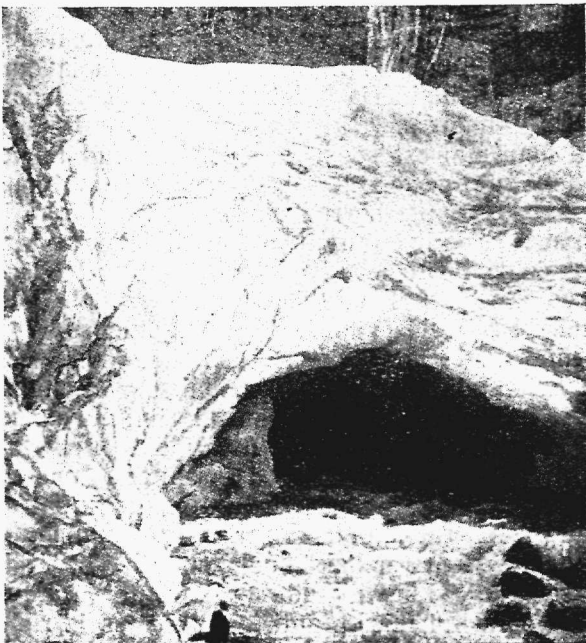
Pilt V. „Hantsel“ Lysefjordil.

kaldal on kolmkümmendseitse kilomeetrit pikk, sada meetrit kõrgeist, peaaegu loodjooneliselt kerkivaist kaljumüüridest ümbritsetud lõhestik, mida nimetatakse Lysefjordiks. Kaldakaljudest kerkib iseäranis julgelt esile n. n. „kantsel“, pakkudes oma haripinnalt suurepärast vaadet (pilt V).

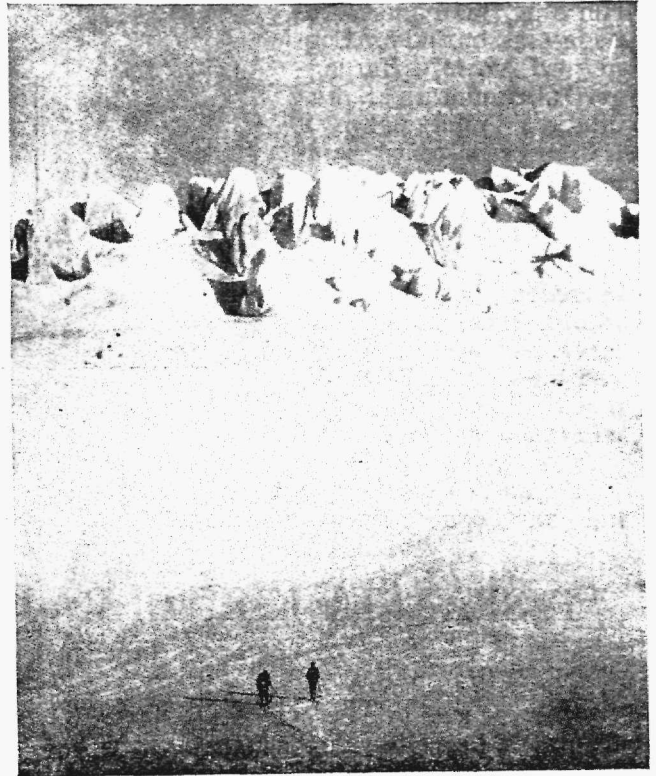
Põhjapoolsemas maosas seltsib fjordidele veel teine vaheldust pakkuv element. Teravtipud, mis kroonivad kaljuharju, on kaetud pimestavaltvalge lumega, kuna nende külgi mööda aeglaselt orgude poole liiguvad hiigla-jääliugustikud. Veel enam põhjapool kaob fiordikallaste roheline kate täiesti, ning neil üksikuil veeteil sõitjale esinevad vaid kaljud ja vesi.

Torghatten. Samuti kui jääliugustikud ja lumeharjad mitmekesistab Põhja-Norra maastikku hulk jääajal tekkinud kaljumürakatena esinevaid saari. Üks iseloomulikum nende hulgas on Torgen kaksada viiskümmendküls meetrit kõrge mäe Torghatteniga. Mäe nimetus, mis tähendab „turukübarat“, tuleb sellest, et kaljumürakas keskelt on läbistat ümmargusest august, paistes nii sarnasena merel ujuvale läbilöödud hiiglakaabule. Torghattenist vähe lõunapool kerkib kaljusaar Lekö, sarnanedes hiiglaneiu kujule, tema taga teine, sama hiiglakujuline.

Neist mägisaaarist on rahvasuu põiminud muinasloo, nimetades Leköt päikesetõusul kiviks moonunud neitsiks, keda jultunult jälgiva kosilase eest kaitsema ruttas vend, saades kübarasse augu läbilendavast kuulist (Torghatten.)

Pilt VI. Brigsdalliugustik.

Pilt VII. Hardanger-Jökull, jääliugustik lumeväljaga.

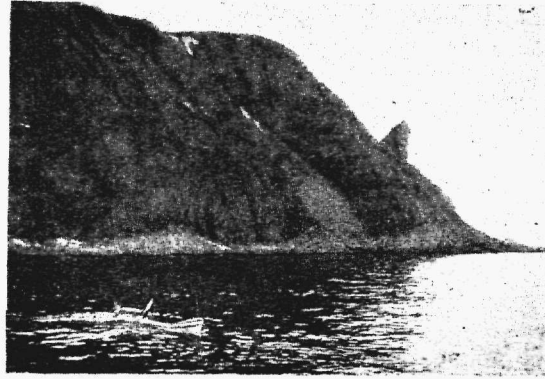
Brigsdaljäaliugustik. Kuna Norra randa hulk saari piirab, vajuvad nende taga kerkivailt mägedelt orgudesse ja fjordidesse suured jääliugustikud, seda suuremad ning arvurikkamad, mida lähemal Nordkapile. Norra jääliugustikud laiutuvad valge hiiglavaibana üle mägestikkude, jagunedes mitmesse eriharru, andes maastikule kujurikka ilme ja sünnitades imestamisväärseid vaateid. Helveetsia omist, mis, peitudes kõrgemate mägede orgudesse, suuremate takistusteta liiguvad sulamispiirkondadesse, erinevad nad nimelt oma laialatuslikkuse poolest.

Mitme suurema kõrval pakub ilusaima vaate Brigsdalliugustik oma järskude, sinikalt sädelevate jääseintega, kuna ta lõpul, jääkoopast välja voolates, saab alguse veerikas jõgi (pilt VI).

Hardanger-Jökull ja Dämmevand. Ülalmainitud liugustiku ligikonnas leidub mitmeid kaunid fjorde, kuna kõige pikemaks kõigi Norra fjordide seas loetakse Sognefjordi, mis sada kaheksakümmend kilomeetrit pikk, keskmiselt umbes kuus kilomeetrit lai ja mille sügavus ulatub ligi tuhande kahesaja meetrini.

Umbes keskjooksult alates saab fjordilt alguse hulk mitmesihilisi kõrvalharusid, mis tungivad kaugele maasse, piiratuina järskudest kaljuseintest, kõrgusega kuni saja viiekümne meet-

rini ning jääliugustikku-dega oma harjadel. Sognefjord voolab Hardangeri piirkonna rajal, kus üllatava pildi pakuvad Hardangermägede suured lumiväljad ühes Hardanger-Jökulliga (pilt VII), jääliugustikuga, mille jäämüürid lõpevad, langedes hele-rohelisse Dämmevandi, mägestiku-järve, mille pinnal ujuvad suvel harilikult jäämäed ning pangad ja mille taga majesteetlikult kerkib tume kaljusein.

Pilt VIII. Nordkap.

Nordkap. Norra romantilise rannastiku kui ka kogu Euroopa-kontinendi põhjapool-

nas esitab vaid surnud, lagedaid, üheladilisi kaljusid, piirduvaid poolaarmere jääkõrbega.

seimaks tipuks peetakse Nordkapi (pilt VIII.) olgugi et Nordkyni eelmägestik oma kvartsi-liivakivist hiiglamassidega ulatub ehk veel kaugemalegi polaarpiirkonda. Nordkap moodustub mustjastoonilisest, suurtest vagudest lõhestatud, kallakust kaljurannast, mis kolmesaja seitsme meetri kõrguselt langeb alla jäämerre. Kogu maastik Nordkapi ümbruskon-

HISPAANIA KULTUURAJALOOST XV. AASTASAJAL.

FERNAN GOMEZ DE CIBDÁ-REALI KOLM KIRJA *).

Kõrgeaulisele ja vooruslikule emandale, Breanda de Luna'le.

Admiraal hindab mind kõnemeheena enam kui tohtrina; ta laseb järjest bakkalaureus Birbieskan'i ennast arstida, mind aga käseb ta teile jutustada pidudest, mis kuningas, infant**) ja muud kõrged isikud on korraldanud. Need pidud korraldati printsess Donna Leodor'i auks, kes varsti Portugaali printsile mehele läheb, nagu teate.

Esimeseks piduks oli turniir viiekümne ja viiekümne rüütli vahel linnaturul. Mõlemasse turuotsa olid kõrged tornid ehitatud, mis küll ainult puust ja maalitud lõuendist olid, kuid ometi kõige kõvemast graniidist näisid olevat. Tornide juures olid hästi sisse seatud ja ilusad telgid kallistest siidriietest. Telkidest ilmusid rüütli ratsahobustel ja ruttasid tornide poole; samal ajal helistasid nende sulased tornides kella. Igaüks laskis nii mitu korda kella helistada, mitu korda ta soovis võidelda. Esimene torn oli infandi Don Enrique oma, kes kogu aeg hiilgas toreda välimusega ja osavusega võitluses.

Võitluste juures juhtus ka hale õnnetus; Alonzo de Urra'ga võideldes sai Gutierre de

Sandoval nii raske hoobi, et ta teisel päeval hinge heitis. Ja kui Alonzo de Urra nägi teda kukkuvat ja märkas, et ta haavatud oli ja et ta oli Gutierre de Sandoval (sest ta ei olnud teda varem ära tunnud ja nad olid head sõbrad ja olid sagedasti oma ja teiste lõbuks võidelnud), siis astus ta hobuse seljast maha ja viis teda oma telki ega võidelnud enam kellegagi, nii suur oli tema kurbus.

Pärast võitlusi valmistas infant toreda söömaaja ühes kuningaga ja kuninga emandaga ja Donna Leonor'iga ja tema õdedega ja oma naise ja printside ja kõigi suurtega. Ühel pool istusid kuningas ja kuninga emand ja printsessid ning suurest soost daamid, kes olid tulnud pidu vaatama; ja teisel pool prints ja infant ja suurest soost herrad ning rüütli, võõrad ja omad; ja kõigile andis infant rikkalikke kingitusi ja printsile andis ta kotkasulgedega raudkübara, millest ilusamat keegi pole näinud. Seepeale valmistas mängumeestele ja tallipoistele nii rohkesti süüa, et kolmsada meest söönuks said. Kõneldakse, et infant selle eest olla üheksa tuhat floriini maksnud.

Järgmisel päeval valmistas Navarra kuningas pidu. Ta laskis lossi ehitada, mis nii ruumikas ja kõrge oli, et seal sees ruumi oli kuningale ratsahobuse seljas ja kuningliku majasteedi ees neljakümnele rüütli, kes olid varustatud kunstlike raudriiete ja kilpidega. Ja kui märku anti, avanes loss ja rüütli jagunesid pooleks, kakskümmend ühele poole ja kakskümmend teisele. Ja Navarra

*) Hispaania ajaloo huvitavamaks ajajärguks on kahtlemata see, mis Hispaania ühendamise eel käis. Nagu teiste rahvaste ajaloost, nii pakuvad ka Hispaania ajaloost kõige paremat ülevaadet tähelepanijate haritud isikute kirjad. Väga huvitavad on ses suhtes kuningas Juan II. ihuarsti Fernan Gomez de Cibdâ-Real'i kirjad, milledest siin mõned proovid toome.

**) Troonipärija.

kuningas asus oma rüütlitega keset platsi; kuningliku majesteedi rüütliid olid: Mons de Falces, Beranguel Bardavi, Pierres de Peralta, Juan de Luna Rocaberti ja Mosen de Abarca. Ja kuninglik väeülem võitles Navarra kuningaga ja selle järele kaksteist rüütli kuninglikust kojast. Ja õhtul läksid kuningas ja kõik pidulised San-Pablo'sse, kus Navarra kuninga ruumides oli tore saal ehitud. Seal istusid nad kaunis korras ja üksmeeles ümber laudade ja saal oli kaetud kalliste vaipadega ja laua külj, kus istusid kuningas ja kuninga emand ja printsessid ja prints, oli hästi kaetud kalliste siididega. Ja selle peale oli tants; ja printsess Donna Leonor teenis palju kiitust ja kõik imestasid tema ilu ja painduvaid liigutusi; ja tema vennanaine palus kõigi daamide nõusolekul, et Lissaboni peapiiskop temaga zambra't tantsiks. See peapiiskop on Don Fernando de Castro, kuningas don Enrique Vanema pojapoeg; ja tema vabandas ennast väga viisakalt ja ütles, kui ta oleks teadnud, et nii ilus daam teda tantsima kutsub, poleks ta nii pikki riideid kannud. Kui see Navarra kuninga pidu möödas oli, siis valmistas kuningas Don Juan oma peo ja oli võitluste juhataja ning ilmus küti-ülkonnas kaheteistkümne rüütliga, kel olid samasugused riided ja küti-odad käes ning pasunad õlal.

Ja kolmkümmend jalameest töid kõitega seotud vihase lõvi ja määratu suure karu ning olid ilusti ehitud punase ja rohelise riidega. Sellest võitlusest osa võtma olid kakskümmend kuninglikku rüütli määratud. Ruy Diaz de Mendoza, kuninglik ülemõuemeister võitles kuningaga ja kuningat murdusid tema raudrüü vastu kolm oda; ja niipea kui kuningas hobuse seljast maha oli astunud, saatis ta Ruy Diaz'ile rüütli vastu, kes väga uhkesti oli ehitud üpris toredera vereva brokaadiga ja soobelinahkse palistusega, millest oleks jätkunud kahe mantli

valmistamiseks. Ja õhtul söödi ning tantsiti niisama kui eelmistel õhtutel; ja kuningas lasi Ruy Diaz de Mendoza'le ütelda, et saal ülitäis oli ja et teine pidu pidi korraldatama kuninglikus majas kõigile võõrsilt tulnud külalistele ja kõigile kuninga ja Navarra kuninga ja infandi sõpradele ja suurest soost isikutele.

Pärast seda pidu valmistas ülemväejuht oma peo ja korraldas viiekümne rüütli võitlused viiekümne vastu ja teised olid valged ja teised punased ja võitlused olid rohkem lahingu kui turniiri sarnased; ja kallaletungimised tegid kõigile suurt lõbu, sest võitlejad olid üpris osavad. Ülemväejuht sai palju kiita ja sõitis siia ning sinna ja igaüks imestas, kui hästi ta sadulas istus.

Need on pidud, milledest admiraal mind käskis teile jutustada. Ja jutu lõpuks on see, et printsess lahkub ja Portugaali läheb, sest naistel pole kahju loobuda vendadest, kui nad lähevad abikaasa maija, kes ootab. Valmistatakse suurt veimevakka ja toredaid siidiriideid ja kolmtuhat floriini raha.

Jumal kaitsku ja õnistaugu teid, aulik emand.

Õpetatud herrale Juan de Mena'le, kuningliku majesteedi Don Juan'i, meie isanda, kroonikerile.

Roas, aastal 1438.

Kui kuningas ja kõik kuningliku koja liikmed

siin Roa linnas tahtsid küttida, siis nähti äkki päikest valgete pilvede taha kaduvat ja taevast midagi alla sadavat, mis oli kui kividehulk, ainult kividest tumedamad ja nii suured ning jämedad, et kõik üpris imestasid. Ja kui päike oli looja läinud, siis läksid kütid sinna paika, kuhu need olid sadanud, umbes poole penikoorma kaugusele. Ja nad tulid tagasi ja ütlesid, et kogu väli oli kaetud suurte ja väikeste kividega. Kuningas võttis nõuks sinna minna, et neid ka vaadata ja temale üteldi, et see hädaohtlik oleks, kui majesteet läheks pai-

Rekordide ajajärgul,

ehk millega inimesed oma tühjust täidavad. „Professor“ Danilo Ceretti Milanos tantsis oma daamiga 60 tundi, kauemini kui keegi enne teda.

gale, mille taevast valinud omale tegevuskohaks. Ja et parem oleks, kui keegi läheks enne vaatama. Ja kuningas saatis bakkalaurus Gomez Bravo sinna ja käskis ustavaid teateid tuua ja tema tuli tagasi ja tõi neli säärast kivi ja ma olin ise juures, kui ta need tõi, aga kui need sadasid, ei olnud ma mitte seal, vaid olin linnas. Ja see on kõige suurem ime ega ole säärast ükski mõttetark ega füüsik veel kirjutanud. Sest mõned neist on nagu ümarikud uhmrid ja teised nagu pooled padjad ja mõned üpris õhukesed ja kerged. Ja kõige suuremadki ei kaalu poolt naela ning on õrnad ja sarnanevad angunud merevahule. Kui need kätte võtta, ei tee need haiget ega jäta mingit märki. Kuningas saadab teile neid vahu- või kivi-tükke. Ja paljud ennustavad juba, kes head, kes halba, sest pole ainustki asja looduses, mida inimesed ei võrdleks valitsejasega, millega nad ise ometi hakkama ei saaks.

Jumal õnnistagu teid, aulik herra.

Õpetatud isandale Juan de Mena'le.

Madrigal'is, 1438. a. augusti-kuul.

Kaks hoiatust on kuningal olnud, mis mõlemad ülemväejuhile halba ennustavad. Esimene oli see, et tema lossi Eskalonas' välg

taevast sisse löi ja lossi nii hirmsasti põlema süütas, et enam kui kaheksasada päilit seda ei suutnud kustutada, üle kahetuhande korvi ja kannu täie vett tulle kallates. Ja süüdistatakse Toleedo piiskoppi, ta olla ütelnud, et välg, mis Julius Cäsari kujusse löi, kuningale peatset surma ennustanud ja piiskop vandus üpris hirmunud kuningale, et ta säärast asja kunagi pole kuulnud ega lugenud. Teine juhtumine oli see, et linnapea Pedro Manrique ja tema naine ja mõlemad tütreid endile kõied ümber sidusid ja endid Fuentiduena kindluse aknast alla lasksid ja linnapea väimehe D. Alvaro de Stuniga juure põgenesid. Ja Gomez Carrillo, nende vaht, ruttas nende järel, kuid ei saanud neid kätte ja ta vaene ei julge kuninga juure tagasi minna. Ja väepealik laskis temale ütelda, et ta Madrigal'i läheks ja ennast sinna peidaks, kuni kuningas sinna jõuab, siis läheb kõik heaks.

Kuningale tegid teie laulukesed suurt rõõmu, sest luuletused lõbustavad teda väga. Temale kirjeldati printsi pulmi algusest lõpuni salmides, mis Doktor Castillo, kuningliku nõukogu liikme vend, oli teinud. Tõesti, ma ei usu, et Kastilias temast paremat luuletajat leidub, — peale teie. Lasen selle ära kirjutada, sest nii on kuninga käsk, ja saadan teile. Jumal õnnistagu teid, aulik isand!

EESTI PÜHA.

LAULUPEOKS 30. VI — 2. VII 1923.

*Eesti tütreid, Eesti pojad
Valgund kokku huljana.
Kalevlaste vald ja kojad
Ärgand unistajana . . .
Viru kaldad, laiad laaned
Imetlevad ilmseina . . .
Virumere lugulained
Kosivad vana viisina.*

*Pidulipud sahisevad,
Eesti näeb end ehetes,
Tammed kõrged kohisevad, —
Vanemuine lennates,
Hõbejuuste auväärt läikes,
Jõudnud unest Eestisse:
Kuldne kannel vilund kätes,
Mille mäng lööb hingesse.*

*Kust see päev on meile pääsnud?
Mis see pidu pajatab?*

*Kes on õnnesõnu saatnud,
Et ka Eesti hõisahtab?
Püham päev on kätte jõudnud!
. . . Kurvem vajus Lembitus . . .
Minevik sealt siia sõudnud,
Ilmsi seisab unistus!*

*Rasked päevad raksatasid
Raudse rüütli sammudel.
Õudsed ööd siis õõtsutasid
Eesti murtud niitudel.
Rusuv raskus mattis rahva,
Niidu kaste verines,
Vabadusest kisti vahva,
Eesti taevast tumenes.*

*Surmavarjud leinalooris
Õise hirmu hüüetel,*

*Eesti ihad kustund kooris
Kurtsid kadu kalmudel.
Nagu madu roomas ahel,
Rusus rahva põrmusse . . . !
Ainult kaugel põhjatähel
Jäi veel lootust pilgusse.*

*Kord veel loitis tema kiirtel
Kustund koidu kutsuv läik
Siis, kui jüripäeva hüüdel
Sähvas orja sõjakäik . . .
Asjata! Sest saatus seadis
Põrmu murtud rahvale
Teise tee, mis teda juhtis
Tuleviku sihile.*

*Raske, valus okasrada
Lookles lootuseta ees.
Aastaid angus mitu sada
Karedamas külmuses! . . .
Hirmund hing siis varjas vara,
Mis ta' ainsalt jäänud veel:
See — ta rahvaluule sära,
Tema vaba ilukeel.*

*Ajaratas veeres uhkelt
Suurte teede roobastel.
Võimsad siis ei näinud kõrgelt
Neid, kes olid mätastel . . .
Kuni viimaks aeg siis jõudis!*

*Kange kõue kärgatas:
Vastusele taevas nõudis!
Ilmakohus põrutas:*

*Muistsed lembitlaste sihid
Olid hoogu kogunud:
Ei neid peatand tulepihid,
Mida ida tagunud.
Põhjatähe virgad pojad
Virumere jäätund teel
Liugel tulid, vahvad lööjad,
Soome sepa tervistel.*

*Läänemere koidu kujud
Tõusid lainte rüppedest,
Eesti hinge langend lennud
Tiivustusid kütkest . . .
Narva vete kiired voolud
Vulistasid: Möödas öö! . . .
Lõuna-Eesti muistsed kalmud
Paisatasid raudse vöö!*

*Võit on loodud! Eesti kannel
Pühitseb me vabadust.
Eesti põlv nüüd matab õnnel
Oma verist viletsust!
Tõuske uuest' Eesti helid,
Et nüüd pühalt kõlada!
Raskused, nad kõik kord olid . . .
Nüüd me aeg on elada!*

L. Raudkepp.

MÕNDASUGUST.

Värvitud mets.

Ühes jaos Veseri mägestikus, Sallingis, on korda läinud juba kauemat aega kasvavat metsa värvida. Uslari linna ligidal olev ligi kahesaja ruutmeetriline saarepuumets on seks otstarbeks sisse piiratud.

Iga puu küljes ripub sinise ehk punase värviga täidetud riist. Riista küljes on kummitoru, mille läbi elektrivoolu abil värv juurtesse juhitakse. Juurtest kantakse värv kuni välimistesse okstesse ja isegi lehtedesse. Tugev puu värvub umbes nelja nädala jooksul 28 meetri kõrguselt täitsa läbi. Siis aga sureb ta ja lõigatakse maha. Suurem osa puid tarvitatakse mööblivabrikutes.

Nimetatud mets on juba kaugelt lehtede punase ja sinise värvi tõttu silmapaistev. —g.

Kuidas loomad magavad.

On kindlaks tehtud, et inimene loomulikult ühe külje peal, kokkutõmmatud põlvedega magab. Kasvatuse ja harjumuse tõttu võib ta ka teisi positsioone võtta. Loomadele on aga igauhele oma algupärane magamisviis jäänud. Näituseks magavad elefantid alati ja hobused enamasti ikka püsti jalgadel. Linnud, samuti ka kodusulgloomad, välja arvatud öökullid, magavad kõik

pead seljapeale taha pöörates ja nokka tiiva ning keha vahele sulgedesse peites. Kured, kajakad ja teised kõrgejalgsed linnud magavad ühe jala peal seistes. Pardid teevad oma uinaku lageda vee peal, keerutades selle juures vahetpidamata ühe jalaga vees ringi, et mitte lainetest randa viidud saada. Rebased ja hundid magavad „keras,“ osalt ka kass ja koer, kusjuures nina ja käpad üksteise peale ehk ligistikku kokku on pandud, kuna saba vaiba aset täidab. Jänesed, ussid ja kalad magavad lahtiste silmadega. Öökullil on peale sõba, mis magades silmadele vajub, veel iseäralik silmakate, mis kõrvalt üle silmade veereb. See on sellepärast, et öökull päeval magab, ja vast tülitaks teda magamise juures hele valgus.

Uuesti avatud ja täiendatud shokolaaditehas „Uus-Bene“
::: Kaupmeestele kõige kasulikum ostukoht. :::
Hinnad kõige odavamad! Maitse kõige parem!
Tallinnas, Rüütli t. ja Lühikesejala nurgal nr. 2/1
Telefon 12-29.

Itskenaine: „Moritz, nüüd oleb ka se keige noorem tütar Sarah kihlatud“.

Itske: „Paneb kohe se selt velja ukse peale: „Keik velja müüdud“.

*

Linnalaps maal: „Vaata, isa, kes seal jookseb, just kui jänes?!“

Isa: „Aga see ongi ju jänes.“

Linnalaps: „Aga jänesed on shokolaadist.“

*

Professor (eksamineerides): „Nimetage mulle abieliu lahutamise peapõhjus.“

Üliõpilane: „Abiellu astumine!“

*

Tulevikuks. „Kas andsid osa õunast oma väiksele vennale?“

„Jah, vanaisa.“

„Ja missuguse osa andsid talle?“

„Seemned, sest need võib ta kasvama panna ja tulevikus suure hulga õunu saada.“

Õiendus.

Eelmise nri kogupildil „I riigikogu juhatus“ on näo-piltide klisheedele numbrid teisiti sisse kirjutatud kui nad allkirjades on, mis läbi T. Kalbuse ja O. Kösteri pildid ära vahetatud: T. Kalbuse, sekretääri, pildil peaks 4 olema ja O. Kösteri, sekretääri abi, pildil 5.

Vastutav toimetaja Ed. Hubel.

Väljaandja: Tallinna Eesti Kirjastus-Ühisus.

Äädikas

kõige kangem ja parem on igalpool saada.
Ostu juures nime tähele panna.

Vennad KANT.

Ajakirjas „Agu“

ilmub lähemast
numbrist peale

jutt kõige suure-
mast mässust,

mis vana ajalugu tun-
neb, nimelt

Spartakuse katsest
Rooma orje vabas-
tada.

See jutt kirjeldab
üht põnevamat
momenti ajaloos.

PABEROSSID

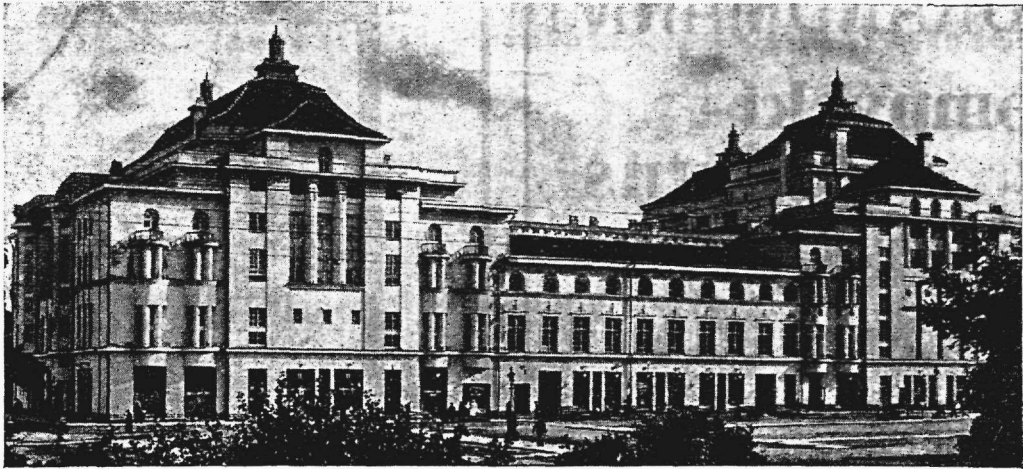

„DESSERT“

20 TK.-MK.30-

A/S. A. REIER & K^o

TALLINN

Kõik ostavad oma kaubad Estonia
teatrimaja järgmistest kauplustest:

K. Altosaar nr. 1

Manufaktuur- & pudukaup tel. 6-97

J. Soonsein & Ko. nr. 8

Kivinõud tel. 24-39

A. Strasch nr. 3

Manufaktuur en detail & en gros tel. 16-75

Estonia all nr. 10

Suur riidekaubaladu tel. 9-27

J. Mespak nr. 4

Soome riidekauplus tel. 24-91

K.-Ü. „Osa“ nr. 11

Riidekaubaladu tel. 3-30

**Joh. Luisk & nr. 6
Ed. Buschmann**

Manufaktuur en gros & en detail

Soome riidekauplus nr. 13

G. Pisarew

tel. 9-87.

P. K. Estonia nr. 7

Vorsti- ja piimaäri tel. 8-55

**N. Goldmann &
J. Kahn nr. 15**

Pudukaup tel. 26-91

A. BRANDMANN'I

kompveki- tööstus

Väike Tartu maantee nr. 4.
Kõneir. 15-94.

S o o v i t a b

tuntud headuses kõige paremat
shokolaadi,

shokolaadi-

kompvekke,

marmelaadi

ja biskviiti,

- Kaupmeestele protsendid. -

Proovige ainult ükskord
taimevõid

≡ „KOKKA“ ≡

ja Teie tarvitate teda alati.

Saada igas kaupluses.

Pariisi valmisriiete kauplus

V. Pärnu maant. nr. 36.
Kõnetraat 24-75.

Soovitan suurest valikust igasugu-
seks hooajaks meesterahva valmis-
riideid. Võtan tellimisi vastu meester.
ja naister. riiete tööde peale. Äris suu-
remal arvul kodu- ja väljamaa riideid

Hinnad võistlemata odavad.

Austusega **P. Pöder.**

PRILLID UUK,

Narwa mnt. 4.
Tallinnas.

OSKAR WIKMANNI
KELLASEPAÄRI JA I. KLASSI TÖÖKODA
::: VIRU TÄN. NR. 15. :::

A. ADAMKA

Tallinn, Vana Posti tän. 2

Jalanõude kauplus.

Alati saadaval suures valikus
kõige uuema moe järele jala-
nõusid — nii oma töökojas val-
mistatuid kui ka väljamaa
omi. Tellimised täidetakse
korraldult, hinnad õig-
lased.

Kõige austusega **A. Adamka.**

Paul Michelson.

Väike-Karja t. 6. Tallinnas.

Karvanõhkade, kübarate
ja mütside kauplus.

: Hea kaup ja odavad hinnad :

Kasukaid võetakse suveks hoiule, et
koide eest kaitsta.

Põllumajandusline keskühisus „Estonia“.

Kõige suurem põllu-, farja- ja linnufastvatus-
saaduste väljaveoäri Eestis.

1922. aastal põllupidajateelt ostetud kauba
eest välja makstud Mk. 397.282.875.—

Peakontor: Tallinn, Jaani tän. 6.
Telegr. aadr.: „Sentrestonia“.

Rõnetr.: Üldine 8-55. Sekretariaat 20-90.
Suhtatus 18-91, 20-94. Urveosf. 25-19.

Worstiwabrik: Jakobsoni tän. 4. Rõnetraat 1-33.
Piimaäri: Jakobsoni tän. 4. Rõnetraat 5-18.
Külmetusmaja: Uus Sadamat. 2. Rõnetraat 4-78.

Kauplused:

„Estonia“ teatrimajas nr. 7. Rõnetraat 8-45.
Uues Saenupanga majas, Müüriwahe tänawo nr. 10. Rõnetraat 23-09.

Wladimiri tän. nr. 4. Rõnetraat 5-18.
Uus Sadama tän. nr. 2. Rõnetraat 27-42.

Koplis, Wene-Balti tehase majas nr. 21.
Nõmmel, Jaama tän. nr. 14. Masingi majas. Rõnetraat 66.

Ladud:

„Estonia“ teatrimajas nr. 7.
Siimeoni-Jaama tän. nr. 2-3. Ladu nr. 21.
Uus Hollandi tän. nr. 11. Ladu nr. 9. Rõnetraat 23-56.
Jakobsoni tän. nr. 4.

Kanamunade pealadu ja vastuvõtmise punkt:

Jakobsoni tän. nr. 4. Rõnetraat 5-18.
Edaspidi: Uus Sadama tän. nr. 2. Rõnetraat 4-78.

Teine kanamunade vastuvõtmise punkt:

„Estonia“ teatrimajas nr. 7. Rõnetraat 8-45.

Esitused kodu-
ja väljamaal.

Piimaühisustele footitame:

Ururõõbuliste piimatallituste siseeseadeid Saksamaa ja Daani
wabrikuteest. Ilmakuulsaid „Westfalia“ koorelahutajaid, auru-
jõul ja käsitsi. Rootsi „Baltic“ auruturbiiniga piimatallituse
siseeseadeid. Th. Sabroe & Ko. wabriku külmetusmasinaid.
Paul Funke & Ko. wabriku piimaproovimise abinõusid.

Piimatallituste ja külmetusmajade ehituste plaanid, eelarved ja siseeseadete eelarved wal-
mistatakse asjatundlikult ja hõraltikult wilunud jõudude suhatusel.

«POLARIS»

Eesti kinnitus-aktsia-selts.
Tallinnas, Vana-Viru tän. nr. 12. -- Kõnetr. 14-41.

Vastutuskapitaal Emk. 13.500.000.—

Toimetab kõiksugu

tule- ja veokinnitusi.

Tulekinnitusi 2¹/₂ a. jooksul tehtud üle Emk. 12.000.000.000 peale.

Lähemaid teateid antakse seltsi peakontoris:

Tallinnas, Vana-Viru tän. nr. 12. -- Kõnetr. 14-41
::: ja agentide juures. :::

„AGU“

on loetavam Eesti ajakiri.

„AGU“ on sisuliselt kõige huvitavam ja mitmekesisem ajakiri.

„AGU“ on kõige pildirikkam ajakiri.

„AGU“ ilmub korralikult igal nädalal, tema kestev ilmumine on kindlustatud „PÄEVALEHE“ osaühisuse poolt.

„AGU“ toob ainult väärtuslikku ja kõlbulikku lugemismaterjaali.

„AGU“ toob pilte tähtsamatest sündmustest, tegelastest ja kujutavast kunstist.

„AGU“ ei peaks üheski majas puuduma!

Tellige „AGU“ ja soovitage kõigile oma tuttavatele!

„AO“ tellimise hind:

ühes kuus	120	mk.
kahes	240	„
kolmes	360	„
Üksiknumber	30	„

„AOS“ kuulutamine on kasulik, sest ajakirja, iseäranis pildiajakirja, ei visata kohe ära nagu ajalehte, vaid hoitakse alal ja võetakse mitmel korral kätte.

Nii on ajakirja kuulutusel **kestev mõju!**

Kuulutuste hind: 1 lehekülg 3500 marka

1/2	„	1750	„
1/4	„	875	„
1/8	„	440	„
1/16	„	220	„

Tellimisi ja kuulutusi võtab vastu „PÄEVALEHE“ ja ajakirja „AGU“
kontor Tallinnas, Pikk tän. 2,

Kirjade aadress: Tallinn, Pikk tän. 2, „Agu“.

Tallinna Eesti Kirjastus-Ühisus
(Päevaleht).

TALLINNA KREDIIT PANK ^{A/S}

ASUTATUD 1907 A.

OSAKOND HAAPSALUS

Korrespondendid suuremates
väljamaa ja kõigis kodumaa
linnades ja alevites.

Igasugused pangaooperat-
sioonid sise- ja väljamaal

Tallinn, Suur Karja tän. nr. 23

Telegr. aadr.: «Krediidbank» :: Telef. 4-36, 12-49, 19-64